

คุณค่าและเอกลักษณ์ของพื้นที่ศึกษา

กระบวนการศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูเมืองห้วยยอด ให้มีความสำคัญกับการสำรวจและวิเคราะห์คุณค่าและเอกลักษณ์ของพื้นที่ศึกษาเทศบาลตำบลทั้งนี้ เพื่อให้ทราบว่ามีสิ่งใดที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์หรือฟื้นฟูให้กลับมารุ่งเรืองอีกครั้งเพื่อให้คุณค่าและเอกลักษณ์เหล่านั้นคงอยู่กับชนรุ่นหลัง โดยในกระบวนการศึกษาคุณค่าและเอกลักษณ์ของพื้นที่นั้นสามารถแบ่งออกได้ เป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่ คุณค่าและเอกลักษณ์ของพื้นที่ในภาพรวมระดับเทศบาล คุณค่าและเอกลักษณ์ของพื้นที่ในระดับชุมชนลำดับความสำคัญในบริบทของคุณค่าและเอกลักษณ์ของพื้นที่เทศบาลตำบลห้วยยอด

5.1 คุณค่าและเอกลักษณ์ของพื้นที่ระดับเมือง

เมืองห้วยยอดเป็นเมืองที่มีความเป็นมาตั้งแต่สมัยยุคก่อนประวัติศาสตร์ แม้ว่าการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในเขตเทศบาลจะปรากฏชัดเจนในช่วงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ ก็ไม่ได้ทำให้คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีของพื้นที่ลดลง กว่าจะมีการตั้งถิ่นฐานเป็นห้วยยอดในปัจจุบันได้ก็ต้องผ่านเหตุการณ์ และปัจจัยต่างซึ่งล้วนแล้วแต่มีความเชื่อมโยงถึงกันในภาพรวม ก่อนเกิดตัวตนที่มีเอกลักษณ์ (Identity) ที่แสดงลักษณะเดิมแท้ของวัฒนธรรมท้องถิ่นห้วยยอดโดยแสดงออกมาในหลายลักษณะ ทั้งที่เป็นอาคารเก่าที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีความหลากหลาย ศาสนาสถาน อาคารราชการ ภูมิทัศน์ ย่านการค้า และชุมชนเกษตรดั้งเดิม คลองและที่ว่างต่าง ๆ ในพื้นที่รวมถึงวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในท้องถิ่น

นอกเหนือไปจากคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ปรากฏชัดของพื้นที่แล้ว ห้วยยอดยังคงมีการใช้งานพื้นที่อย่างต่อเนื่องนับเป็นเมืองเก่าที่ยังมีชีวิต (Livable city) ที่มีการประสานกลมกลืน คุณค่าด้านการใช้งาน (Functional value) มีความเชื่อมโยงกับคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจในส่วนของประเภทการใช้งานที่มีความต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีต โดยตัวเมืองห้วยยอดเองเคยเป็นเมืองทางผ่านรองรับการค้าในระดับภูมิภาคและลำเลียงมายังแหล่งชุมชนที่ชุมชนตลาดห้วยยอด ซึ่งเป็นชุมทางการค้าขายสำคัญที่ยังปรากฏร่องรอยของการใช้งานเพื่อรองรับกิจกรรมการค้าเหล่านี้ ทั้งส่วนอาคารสถานที่และองค์ประกอบอื่น ๆ ของเมือง แม้ปัจจุบันบริบททางเศรษฐกิจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม แต่คุณสมบัติในการปรับตัวทำให้มีการปรับเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอย (Adaptive reuse) ทั้งในย่านการค้าย่านราชการ และย่านพักอาศัยที่มีการปรับเปลี่ยนการใช้งานพื้นที่และอาคารให้เกิดความเหมาะสมกับบริบทสังคมปัจจุบัน บางส่วนก็เป็นการรักษาลักษณะดั้งเดิมของอาคารไว้ทั้งรูปแบบและการใช้สอย เช่น โรงแรม ร้านอาหาร

ร้านค้า ร้านอาหาร ทำให้ห้วยยอดเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ (Economic Value) ที่รองรับการเข้าสัมผัสของอาคันตุกะต่างถิ่นได้เป็นอย่างดี

คุณค่าอีกประการของพื้นที่คือ คุณค่าด้านสังคม (Social Value) ที่เกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมที่เป็นประเพณีทางสังคมที่เชื่อมโยงการใช้สอยในปัจจุบัน ซึ่งในห้วยยอดเองเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่นอกจากรูปแบบสถาปัตยกรรม ภูมิทัศน์และการใช้สอยแล้ว ยังคงเอกลักษณ์ของกิจกรรมทางสังคมไว้ได้อย่างเหนียวแน่น เช่น เทศกาลกินเจที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ การพบปะสังสรรค์ในชีวิตประจำวันตามร้านกาแฟหรือกิจกรรมสนทนาการอย่างการเลี้ยงนกกกรงหัวจุก เป็นต้น ซึ่งเมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วจะพบว่าห้วยยอดเป็นพื้นที่ที่มี คุณค่าด้านการศึกษา (Educational value) เพื่อสัมผัสเรียนรู้รากเหง้าตัวตนที่เป็นฐานของการพัฒนาเมือง รวมถึงการเป็นแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าในทุกระดับทั้งในส่วนของท้องถิ่นตรัง และกลุ่มเมืองต่าง ๆ นอกเหนือจากเมืองห้วยยอด เป็นต้นทุนที่สามารถพัฒนาและสร้างการรับรู้เพื่อร่วมกันเรียนรู้สำหรับเป็นจุดอ้างอิงร่วมที่จะเป็นฐานสำคัญในการสร้างความเข้าใจต่อรากเหง้าตัวตนและร่วมกันก้าวต่อไปในอนาคตของคนในท้องถิ่นเอง

5.1.1 คุณค่าและเอกลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี

เมืองห้วยยอด ถือเป็นเมืองที่มีคุณค่าและเอกลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่โดดเด่นมากที่สุดเมืองหนึ่งในประเทศไทย เนื่องจากสภาพที่ตั้งที่เป็นช่องเขาซึ่งสามารถใช้เดินทางติดต่อกันระหว่างชายฝั่งทะเลอันดามันและชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ทำให้เมืองห้วยยอดกลายเป็นเส้นทางอพยพของมนุษย์ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ ประกอบกับสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูงแทรกด้วยโตรกถ้ำขนาดใหญ่หลายแห่ง ส่งผลให้เกิดการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ตั้งแต่ยุคหินใหม่ แม้ว่าในพื้นที่เทศบาลตำบลห้วยยอด จะพบถ้ำในยุคก่อนประวัติศาสตร์เพียงแห่งเดียว คือ ถ้ำเขาขาว ในพื้นที่ชุมชนควนหนังชำ แต่คุณค่าความสำคัญในฐานะแหล่งประวัติศาสตร์ของเมืองห้วยยอดก็ไม่ได้ลดน้อยถอยลง

ถ้ำเขาขาว ถือเป็น 1 ใน 6 ถ้ำในพื้นที่อำเภอห้วยยอด ซึ่งพบพบหลักฐานในการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย ถ้ำเขาขาว ถ้ำหมูดิน ถ้ำเขาน้ำพราย ถ้ำเขาปิณะ ถ้ำวัดคีรีวิหาร และถ้ำเขาสาย ถ้ำเขาขาวเป็นโพรงถ้ำขนาดใหญ่ในภูเขาขาวซึ่งเป็นภูเขาหินปูนโดด ภายในถ้ำขุดค้นพบกระดูกมนุษย์โบราณในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ หรือประมาณ 6,000 – 8,000 ปีก่อน นอกจากนี้ยังค้นพบพระพิมพ์ดินดิบหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “พระผีทำ” เช่นเดียวกับที่พบในถ้ำวัดคีรีวิหารและถ้ำเขาสาย สร้างขึ้นในช่วงต้นศตวรรษที่ 14 หรือประมาณ 700 ปีก่อน เป็นศิลปะสมัยปาละ มีจารึกภาษาสันสกฤตด้วยอักษรเทวนาครี พบสลูปดินเผาขนาดเล็กมีจารึกบริเวณฐาน ที่มาของพระพิมพ์ดินดิบที่ประดิษฐานในสลูปเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับ

เรื่องราวในจดหมายเหตุของพระภิกษุอั้ง (พระถังซำจั๋ง) ผู้จาริกแสวงบุญไปยังอินเดีย ซึ่งเขียนขึ้นในราวพ.ศ. 1235 ที่กล่าวว่า ชาวอินเดียนิยมสร้างเจดีย์เล็กๆ บรรจุพระพิมพ์ดินดิบและพระบรมสารีริกธาตุ เพื่อเป็นที่เคารพสักการะแทนองค์พระตถาคต หลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเหล่านี้สะท้อนถึงความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยในยุคนั้นได้เป็นอย่างดี ถ้าที่สำคัญอีกถ้าหนึ่งในเมืองห้วยยอดซึ่งมีอายุอยู่ในช่วงสมัยอาณาจักรอยุธยา คือ ถ้ำตรา ซึ่งพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีสำคัญที่สะท้อนความเป็นเมืองในยุคนั้น คือ รูปเขียนสีวงกลมมีลักษณะเป็นตราประจำรัชกาลของพระเจ้าแผ่นดินในสมัยอาณาจักรอยุธยาซึ่งใช้เพื่อประกาศเขตราชอาณาจักรในหัวเมืองสำคัญในยุคนั้น

นอกจากนั้น บริเวณริมคลองห้วยแห่งในพื้นที่ชุมชนชุมชนตาชีและชุมชนควนหนังฆ่า ยังมีการขุดค้นพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ชากธัญพืชหลายประเภท ซึ่งสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในยุคประวัติศาสตร์ในสมัยอาณาจักรตามพรลิงค์ ซึ่งเริ่มเรียนรู้วิธีการเพาะปลูกบริเวณแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการบริโภคแทนการอพยพเพื่อหาแหล่งอาหารเหมือนในอดีต ถือเป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรเป็นพื้นที่แรกในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด

นอกจากคุณค่าและความสำคัญในฐานะแหล่งประวัติศาสตร์ยุคโบราณแล้ว เมืองห้วยยอดยังมีความสำคัญในฐานะเมืองเหมืองแร่เก่าแก่ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในอำเภอห้วยยอดล่มสลายลงแล้ว แต่หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อนความรุ่งเรืองของเมืองห้วยยอดในฐานะศูนย์กลางของอุตสาหกรรมเหมืองแร่ของจังหวัดตรังในอดีตก็ยังสามารถพบเห็นในพื้นที่เทศบาลตำบลห้วยยอดในปัจจุบัน เช่น ชุมเหมือง (ทะเลสาบขนาดใหญ่ที่เกิดจากการขุดดินเพื่อร่อนแยกแร่ดีบุกออกมา) บ้านกุลีจีน (บ้านพักอาศัยของกรรมกรชาวจีนซึ่งอพยพมาจากเกาะปีนังเพื่อเข้ามาทำงานในเหมืองแร่) บริเวณตรอกซึ่หมา ชุมชนควนอู ศาลเจ้าตัวแป๊ะกั่ง (เป็นศาลเจ้าที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวจีนที่ทำงานในเหมืองแร่ และอาคารสำนักงานรับซื้อแร่ (ตึกห้าชั้น) เป็นต้น

ในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ เมืองห้วยยอดถือเป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก เนื่องจากเป็นเส้นทางผ่านระหว่างหัวเมืองสำคัญของภาคใต้ ได้แก่ เมืองภูเก็ต เมืองหาดใหญ่ เมืองนครศรีธรรมราช เป็นต้น ดังนั้นเมืองห้วยยอดจึงมีโอกาสในการรับเสด็จพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีหลายพระองค์ ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ (รัชกาลที่ 3) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ (รัชกาลที่ 5) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ (รัชกาลที่ 6) พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ (รัชกาลที่ 7) และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ (รัชกาลปัจจุบัน) โดยหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นพระมหากษัตริย์ของพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ที่มีต่อพลกนิกร

ชาวห้วยยอด ได้แก่ สนวนตำหนักกรีนรมย์ (เป็นพระตำหนัก 1 ใน 2 แห่ง คือพระตำหนักกรีนรมย์ และพระตำหนักจันทร์ ในอำเภอกันตัง ซึ่งใช้รับเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 5) พระปรมาภิไธยย่อ ปปร. บริเวณเพดานถ้ำเขาขาว เป็นต้น

ถึงแม้ว่าหลักฐานที่ค้นพบทั้งหมดในเมืองห้วยยอดจะสะท้อนคุณค่าและเอกลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีของเมืองโบราณแห่งนี้ได้เป็นอย่างดี แต่คุณค่าความสำคัญของเมืองห้วยยอดที่ผ่านกาลเวลายาวนานกว่า 5,000 ปี ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงหลักฐานที่ขุดค้นพบเท่านั้น แต่ตำนาน นิทานปรัมปราของท้องถิ่น หนังสือจดหมายเหตุ เรื่องราวบอกเล่าจากรุ่นสู่รุ่น และความภาคภูมิใจในรากเหง้าที่ยาวนานของคนห้วยยอด เป็นหลักฐานสำคัญที่จะเล่าขานคุณค่าความสำคัญของเมืองอย่างไม่รู้จบ

5.1.2 คุณค่าและเอกลักษณ์ด้านความงามและสุนทรียภาพ

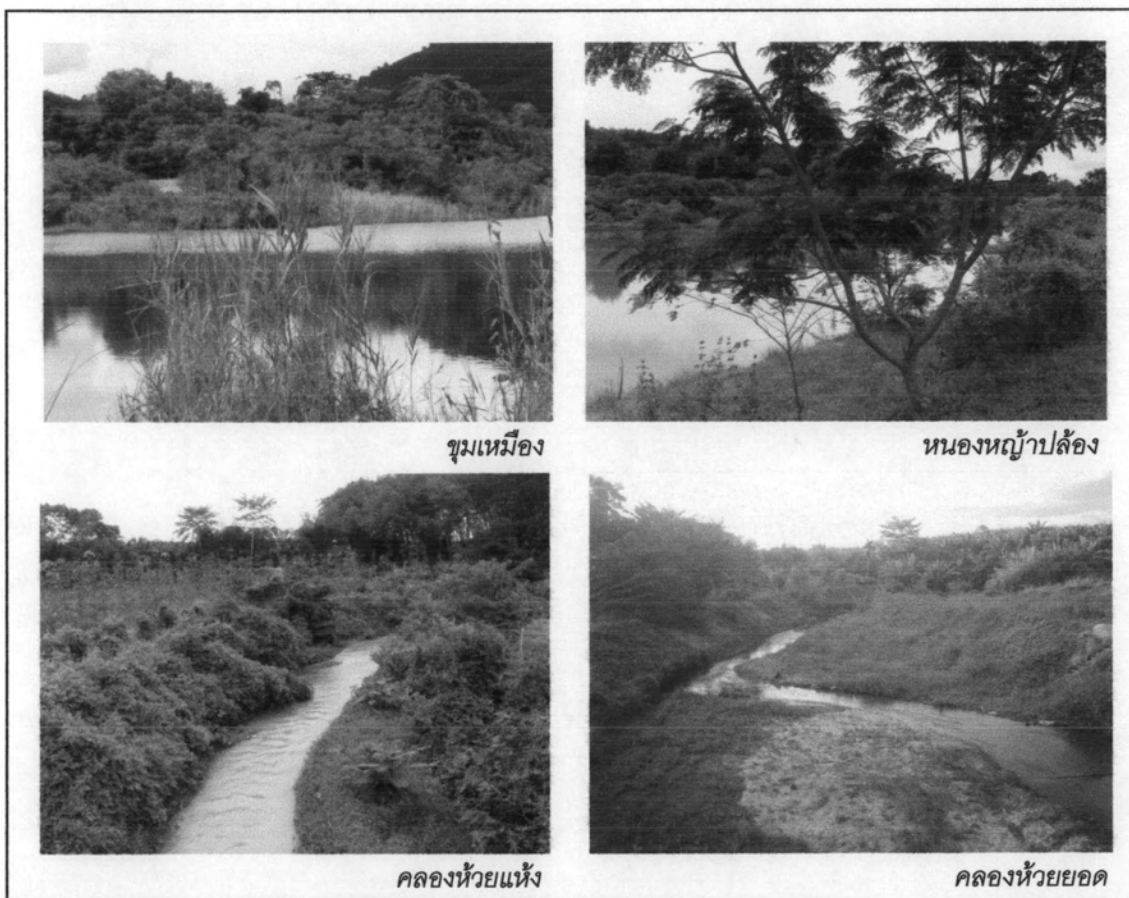
คุณค่าและเอกลักษณ์ด้านความงามและสุนทรียภาพของเมืองห้วยยอด เกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการ ได้แก่ สภาพภูมิประเทศที่หลากหลาย การผสมผสานของวัฒนธรรมที่แตกต่างของชาติพันธุ์ต่างๆ ความยาวนานของประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน และการบ่มเพาะภูมิปัญญาและฝีมือช่างที่ยากจะหาที่ใดเหมือน ความรุ่งเรืองของเมืองห้วยยอดเป็นเวลาหลายพันปีก่อนให้เกิดความงดงามทางกายภาพที่ดึงดูดให้ผู้คนทั่วไปมาเยือนเมืองเล็กที่เปี่ยมไปด้วยเสน่ห์และมนต์ขลังแห่งนี้อย่างไม่ขาดสาย โดยสามารถแบ่งคุณค่าและเอกลักษณ์ด้านความงามและสุนทรียภาพของเมืองห้วยยอดออกได้เป็น 4 ประการด้วยกัน ได้แก่ 1) ภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ 2) ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม 3) โครงสร้างและองค์ประกอบเมือง 4) แนวแกนและโครงสร้างสำคัญของเมือง 5) กลุ่มอาคาร 6) สถาปัตยกรรม และ 7) ภูมิสถาปัตยกรรม

5.1.2.1 ภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ

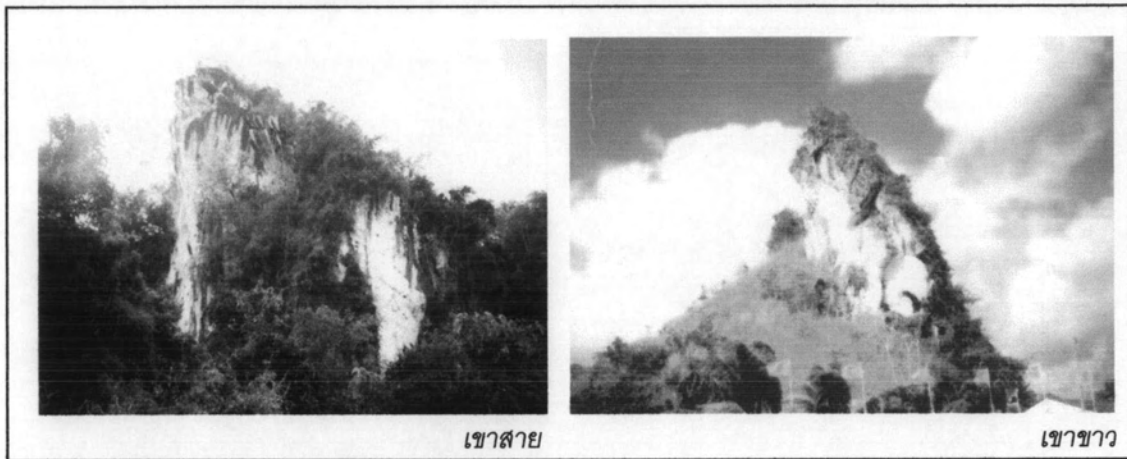
ภูมิทัศน์ธรรมชาติ (Natural Landscape) ในที่นี้ หมายถึง สภาพธรรมชาติที่มีคุณค่าทางวิชาการและสุนทรียภาพที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นฐานที่สำคัญทางธรณีวิทยาและภูมิศาสตร์อันเป็นเอกลักษณ์หรือสัญลักษณ์ของท้องถิ่นนั้นๆ จากสภาพภูมิประเทศของอำเภอห้วยยอดที่หลากหลายทำให้เกิดภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่แตกต่างกันหลายรูปแบบ กล่าวคือ เมืองห้วยยอดตั้งอยู่บนที่ราบลูกคลื่นสลับกับเนินเขาและภูเขาสูง มีเทือกเขาบรรทัดเป็นขอบเขตของเมืองด้านทิศตะวันออก และมีแม่น้ำตรังตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก จึงอาจกล่าวได้ว่าเมืองห้วยยอดเป็นต้นน้ำของแม่น้ำตรัง เนื่องจากมีคลองหลายสายที่ไหลจากเทือกเขาบรรทัดลงสู่แม่น้ำตรัง เช่น คลองห้วยยอด คลองท่าประดู่ คลองชี เป็นต้น ทำให้เกิดหนองน้ำที่สามารถรองรับน้ำในช่วงฤดูน้ำหลากก่อนลงสู่แม่น้ำตรังหลายแห่งเช่น ทะเลสองห้อง หนองข้างแล่น หนองยูง หนองหญ้าปล้อง

บึงน้ำพราย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำที่เกิดจากฝีมือมนุษย์ที่ชาวบ้านเรียกว่า “ชุมเหมือง” อีกด้วย

ภูมิทัศน์ทางธรรมชาติอีกรูปแบบที่พบเห็นได้ในพื้นที่เมืองห้วยยอด คือ น้ำตก ได้แก่ น้ำตกโตนคลาน น้ำตกปากแจ่ม เป็นน้ำตกที่เกิดจากการกัดกร่อนของภูเขาหินปูนก่อนน้ำจะไหลลงสู่ที่ราบทำให้เกิดพื้นที่ชุ่มน้ำ (Watershed) บริเวณสองฝั่งของคลองสายสำคัญในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด ได้แก่ คลองห้วยยอด คลองห้วยแห้ง และคลองไสถั่ว บางพื้นที่ที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบแอ่งกระทะ ก็จะเกิดแอ่งน้ำที่มีน้ำขังอยู่ตลอดทั้งปี เรียกว่า “พรุ” (Peat Swamp Forest) ซึ่งพื้นที่พรุนี้ถูกใช้ประโยชน์เป็นแหล่งชุมชนในอดีต เพราะเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยสัตว์น้ำหลากหลายชนิด

ภาพที่ 5.1 แหล่งน้ำในพื้นที่เทศบาลตำบลห้วยยอด

ภาพที่ 5.2 ภูเขาโดดในพื้นที่เทศบาลตำบลห้วยยอด

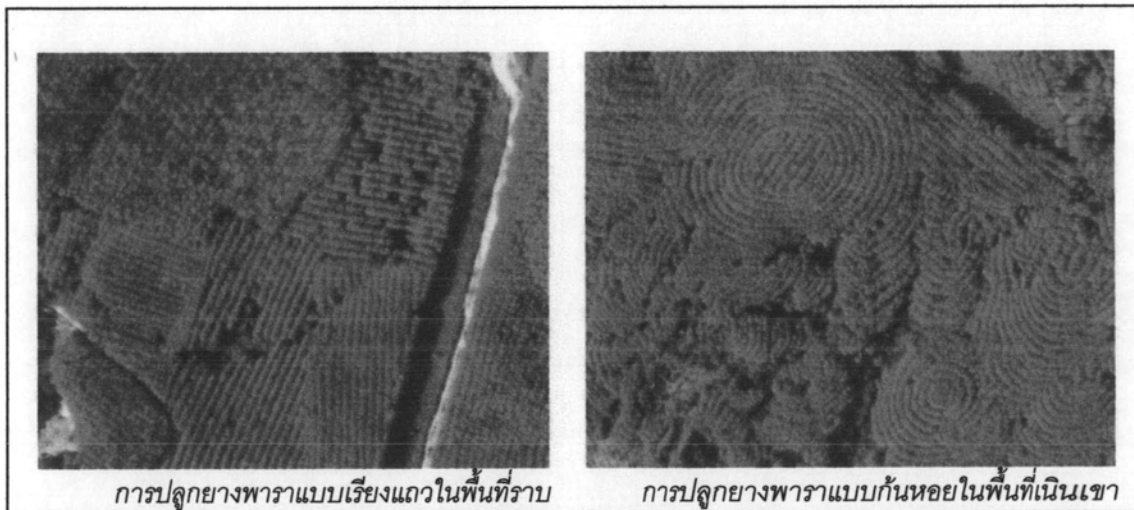
ลักษณะภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งแสดงถึงลักษณะภูมิประเทศ และเป็นแนวเขตกั้นระหว่างจังหวัดตรังและจังหวัดพัทลุง คือแนวเทือกเขาบรรทัด ซึ่งเป็นเสมือนฉากหลังของเมืองห้วยยอดทางด้านทิศตะวันออก ที่ตั้งของชุมชนเมืองห้วยยอดเองก็ตั้งอยู่บนพื้นที่ทางธรรมชาติที่เป็นลักษณะเฉพาะ คือ เป็นพื้นที่ ควน หรือเนิน ซึ่งได้สร้างลักษณะเฉพาะของการตั้งถิ่นฐาน ดังได้กล่าวแล้ว โดยมีหนองน้ำ หรือบ่อน้ำขนาดเล็กแทรกอยู่ตามจุดต่างๆ แสดงให้เห็นว่า แหล่งน้ำใต้ดินในเมืองห้วยยอดมีความอุดมสมบูรณ์สูงซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญในการเลือกพื้นที่ตั้งถิ่นฐานของชาวจีน สังเกตได้ว่าในบ้านเก่าแทบทุกหลังจะมีบ่อน้ำภายในบ้าน อีกทั้งชาวจีนยังเชื่อว่าน้ำที่ได้มาจากใต้ดินนี้มีส่วนผสมของธาตุเหล็กทำให้ป้องกันโรคโลหิตจางได้

เมื่อกล่าวถึงลักษณะภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่เป็นภูเขาสูง นอกเหนือจากเทือกเขาบรรทัดที่เปรียบเสมือนฉากหลังของเมืองห้วยยอดแล้ว ในพื้นที่รอบนอกเขตเทศบาลตำบลห้วยยอดพบภูเขาหินปูน ขนาดเล็กหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "เขาโดด" เนื่องจากตั้งอยู่โดดเดี่ยวแยกออกมาจากเทือกเขาบรรทัด เช่น เขาขาว เขาห้วยแห้ง เขาปูน เขาน้ำพราย เขาสาย เขาปิ่นะ เขากอบ เป็นต้น ภูเขาหินปูนเหล่านี้จะมีรูปลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์เนื่องจากถูกกัดกร่อนโดยสภาพธรรมชาติทำให้เกิดรูปร่างลักษณะที่แปลกตา นอกจากนั้นภูเขาทั้งหมดเหล่านี้ยังถูกใช้เป็นจุดหมายตา (Landmark) ของเมืองอีกด้วย มีเรื่องเล่าในสมัยที่มีการก่อสร้างเมืองห้วยยอดว่าในการสร้างถนนสายรองของเมืองจะใช้ภูเขาเป็นจุดหมายตาเพื่อสร้างถนนให้เป็นเส้นตรง ดังนั้น ถนนฝั่งตะวันออกของถนนเพชรเกษมทุกสายจึงมีปลายถนนมุ่งตรงไปยังยอดเขาโดยยอดเขาหนึ่งของเทือกเขาบรรทัดเสมอ ด้วยภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวนี้เองทำให้เมืองห้วยยอดได้รับการขนานนามว่า "เมืองในอ้อมกอดแห่งขุนเขา" ซึ่งเป็นคุณค่าและเอกลักษณ์ของเมืองห้วยยอดที่โดดเด่นต่างจากเมืองอื่น

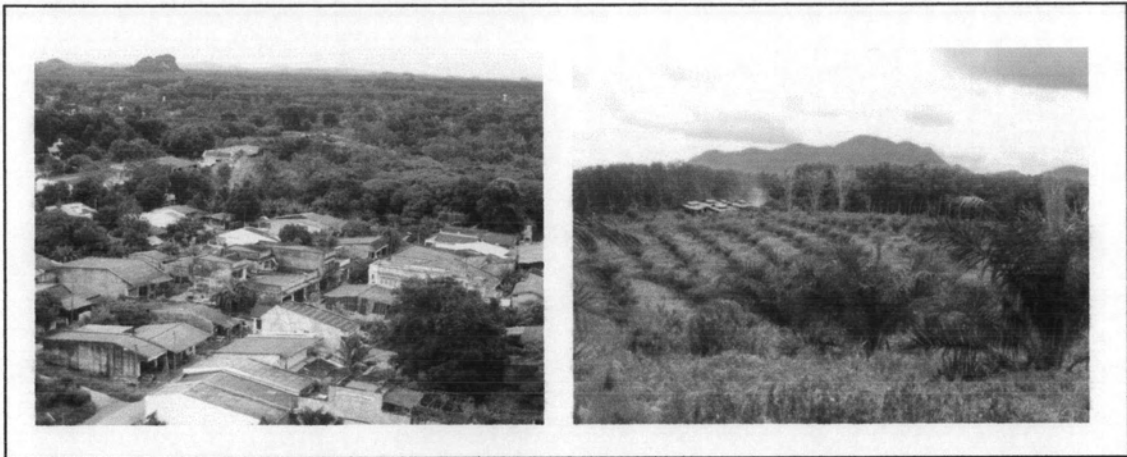
5.1.2.2 ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม

ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม คือ สภาพทางธรรมชาติซึ่งได้ถูกปรับเปลี่ยน โดยความเชื่อมโยงกับการตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิต หรือความเชื่อ ความศรัทธาของชุมชนหรือเมือง ในพื้นที่เมืองห้วยยอดจากประวัติศาสตร์ความเป็นมาเคียงคู่กับประวัติศาสตร์เมืองตรัง ลักษณะการประกอบอาชีพที่มีเอกลักษณ์อย่างหนึ่งก็คือ การทำสวนยางพารา ได้สร้างภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมของเมืองที่น่าสนใจ และให้แง่คิดในการร้อยเรียงเรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมือง

ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่เห็นได้ชัดเจนมากที่สุดในพื้นที่เทศบาลตำบลห้วยยอด คือการปรับพื้นที่ภูมิประเทศแบบเนินเขาและภูเขาสูงเป็นพื้นที่เกษตรกรรมประเภทสวนยางพาราและสวนปาล์มน้ำมันโดยการปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมันในหลายๆ พื้นที่ที่มีรูปแบบการปลูกแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวกล่าวคือ ปลูกเรียงแบบกันห้อยไม่ได้ปลูกเรียงแบบตารางเหมือนที่อื่นนอกจากนั้นการก่อสร้างอาคารบนพื้นที่เนินก็ทำให้เกิดภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะเช่นกัน คือ ทำให้มองเห็นอาคารลดหลั่นกันเป็นชั้นๆ ตามระดับความสูงของภูมิประเทศ รวมถึงการสร้างวัดบนภูเขาสูง ด้วยภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ เหล่านี้ ล้วนแล้วแต่สร้างคุณค่าและเอกลักษณ์ให้เกิดขึ้นในเมืองห้วยยอดกลายเป็นเมืองที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

ภาพที่ 5.3 เปรียบเทียบรูปแบบการปลูกยางพาราในพื้นที่เทศบาลตำบลห้วยยอด

ภาพที่ 5.4 ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมในพื้นที่เทศบาลตำบลห้วยยอด

5.1.2.3 โครงสร้างและองค์ประกอบของเมือง

เมืองห้วยยอด ในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอดเริ่มมีการวางแผนเพื่อพัฒนาเมืองอย่างเป็นทางการครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) วางแผนตัดถนน สายตรง - ห้วยยอด - ท่งสง เพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองห้วยยอด ซึ่งเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมเหมืองแร่ดีบุกในขณะนั้น โดยมีการวางแผนเส้นทางถนนที่มีโครงข่ายเฉพาะซึ่งเกิดจากข้อจำกัดด้านภูมิประเทศที่เป็นที่ราบลูกคลื่นสลับกับภูเขาสูงการตัดถนนจึงต้องหลีกเลี่ยงการตัดผ่านภูเขาสูง รวมทั้งอิทธิพลด้านแนวความคิดจากต่างประเทศในสมัยนั้น ซึ่งนิยมลอกแบบผังโครงสร้างเมืองในประเทศยุโรป ซึ่งนิยมสร้างถนนขนาดใหญ่ (boulevard) เป็นแกนหลักของเมืองและมีถนนสายย่อยตัดกันเป็นรูปตาราง (grid system) เช่นเดียวกับถนนราชดำเนินกลาง ซึ่งคัดลอกแบบมากถนน ของ อลิเซ่ (Champs Elizee) ในมหานครปารีส ประเทศฝรั่งเศสทำให้ผังโครงสร้างถนนในเขตเทศบาลเมืองห้วยยอดมีลักษณะเป็นตาราง โดยมีถนนเพชรเกษมเป็นแกนกลาง และมีถนนสายย่อยค่อยๆ แดกสาขาออกจากแกนกลางทั้งแนวเหนือ-ใต้ ขนานกับถนนเพชรเกษมและแนวตะวันออก - ตะวันตก ตัดกับ ถนนเพชรเกษมได้แก่ ถนนนครกิจบำรุง ถนนพลรัษฎอุทิศ ถนนเทศบาล 7 ถนนพิศาลสิมารักษ์ ถนนเพชรรัตน์ เป็นต้น

ระบบโครงข่ายถนนแบบตารางเมื่อถูกจำกัดด้วยลักษณะภูมิประเทศที่เป็นเนินเขาสลับกับภูเขาสูงจึงทำให้เกิดสี่แยกชั้นตลอดระยะของถนนเพชรเกษม ซึ่งเป็นแกนหลักของพื้นที่ เกิดเป็นแปลงที่ดินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า สี่เหลี่ยมคางหมูและรูปสามเหลี่ยม ซึ่งกลุ่มอาคารจะตั้งเรียงรายกันอยู่บริเวณรอบนอกของแปลงที่ดินที่ติดถนนโดยกลุ่มอาคารจะหันหน้าเข้าหาถนนเพื่อความสะดวกในการเดินทางสัญจรและเพื่อประโยชน์ด้านการค้าพาณิชย์และด้วยรูปแบบอาคารซึ่งตั้งอยู่ชิดติดกับพื้นที่รอบนอกของแปลงที่ดินนี้เองทำให้เกิดพื้นที่โล่งว่างบริเวณตรงกลางของแปลงที่ดิน ที่ถูก

ใช้เป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับประชาชนที่อาศัยอยู่ในแปลงที่ดินนั้น ๆ โดยแปลงที่ดินจะมีขนาดที่แตกต่างกัน ซึ่งจากการสำรวจพบว่าพื้นที่บริเวณกลางเมืองหรือชุมชนตลาดขนาดของแปลงที่ดินจะมีขนาดเล็ก ส่วนพื้นที่เมืองต่อเนื่องกับชนบท แปลงที่ดินจะมีขนาดใหญ่ รวมทั้งรูปแบบการวางกลุ่มอาคารก็แตกต่างกันออกไปด้วย กลุ่มอาคารที่ตั้งอยู่ริมถนนเพชรเกษมบริเวณใจกลางเมือง (ชุมชนตลาดห้วยยอด) มีการก่อสร้างทุกแปลงที่ดินอย่างค่อนข้างหนาแน่น โดยมีลักษณะเป็นกลุ่มตึกแถวโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กหรือผนังรับน้ำหนัก รวมทั้งโครงสร้างครึ่งปูน ครึ่งไม้ และโครงสร้างไม้ทั้งหลัง มีรูปแบบคล้ายคลึงกันหลาย ๆ คูหาต่อเนื่องกัน

ภาพที่ 5.5 ตัวอย่างกลุ่มอาคารที่หนาแน่นริมถนนเพชรเกษม

ซึ่งล้วนแต่เป็นสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า ไม่ว่าจะเป็นอาคารสถาปัตยกรรมรูปแบบที่ได้รับความนิยมจากต่างประเทศ เช่น แบบชิโน - โปรตุกีส และรูปแบบร่วมสมัยอื่น ๆ จนมาถึงสมัยหนึ่งเมื่ออาคารบางส่วนเก่าและทรุดโทรมลงไป ทำให้เกิดการรื้อสร้างใหม่เป็นตึกอย่างปัจจุบันหากพิจารณาตามรูปด้านรวมของถนนสายสำคัญของชุมชน จะพบว่าอาคารที่เหลืออยู่ที่นับว่ามีคุณค่าจะเป็นอาคารรูปแบบที่ได้รับความนิยม สร้างโดยช่างฝีมือท้องถิ่น ที่มีโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กเป็นส่วนใหญ่ เพราะลักษณะโครงสร้างมีความคงทนถาวรกว่า แต่ก็เหลือเป็นส่วน ๆ กระจายกันไป ไม่กระจุกตัวต่อเนื่องกันมากนัก

5.1.2.4 แนวแกนและโครงสร้างสำคัญของเมือง

ในกระบวนการวิเคราะห์ภาพรวมของโครงสร้างเทศบาลตำบลห้วยยอดพบว่า การตัดถนนเพชรเกษมและถนนเทศบาล (ถนนสายตรง - ห้วยยอด - หุ่งสง) มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อรูปแบบการขยายตัวของเมือง จากรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่มีการกระจายตัวตามพื้นที่เนินเขาเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรมกับกลายเป็นการตั้งถิ่นฐานที่เกาะอยู่กับถนนหรือเส้นทางคมนาคม

ดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบันด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงอาจสรุปได้ว่า ถนนเพชรเกษมไม่ได้เป็นเพียงเส้นทางคมนาคมที่ใช้เดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ เพียงอย่างเดียว แต่ถนนเพชรเกษมยังเป็นหนึ่งในหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชน และเป็นแนวแกนหลักที่ใช้ประกอบกิจกรรมสำคัญ อีกทั้ง ยังเป็นแกนที่เชื่อมโยงเอาโครงสร้างสำคัญของเมืองเข้าไว้ด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างด้านศาสนา ซึ่งถนนเพชรเกษมที่เป็นที่ตั้งของวัดสำคัญ 2 แห่ง คือ วัดห้วยยอด ซึ่งเป็นวัดริมน้ำตั้งอยู่ทางตอนใต้ของเทศบาล และวัดเขาพระยอดซึ่งเป็นวัดบนภูเขาตั้งอยู่ทางตอนเหนือ รวมถึงโครงสร้างทางการเมืองการปกครอง ซึ่งไม่ว่าจะเป็นยุคใดสมัยใด ศูนย์กลางราชการก็ต้องตั้งอยู่ริมถนนเพชรเกษมเสมอ ซึ่งในปัจจุบัน อาคารที่ว่าการอำเภอห้วยยอด อาคารสำนักงานเทศบาลตำบลห้วยยอด แขวงทางหลวงและอาคารของหน่วยงานราชการอื่น ๆ ก็ตั้งอยู่ริมถนนเพชรเกษม นอกจากนี้ถนนเพชรเกษมยังเป็นแกนสำคัญของโครงสร้างด้านพาณิชยกรรม เนื่องด้วยเป็นที่ตั้งของตลาดสดและตลาดนัดหลายแห่ง เช่น ตลาดนัดวัดห้วยยอด ตลาดศรีศุภผล ตลาดนัดหน้าสถานีดับเพลิง ตลาดนัดเสริมเจตน์ เป็นต้น

ตลาดสด

ตลาดหน้าสถานีดับเพลิง

วัดห้วยยอด

วัดเขาพระยอด

ภาพที่ 5.6 ตัวอย่างองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองริมถนนเพชรเกษม

ในด้านสาธารณูปการเทศบาลตำบลห้วยยอดได้ดำเนินการจัดสร้างและพัฒนา
สวนสาธารณะหลายแห่งริมถนนเพชรเกษม เช่น สวนสาธารณะตำหนักกรัณมย์สนามกีฬาากลาง
อำเภอห้วยยอด เป็นต้น แม้ว่าในปัจจุบันบทบาทของถนนเพชรเกษมในฐานะแกนกลางสำคัญ
ของโครงสร้างทางเศรษฐกิจจะลดลงเนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงบทบาทของเมืองจากศูนย์กลาง
พาณิชย์กรรมเป็นศูนย์กลางที่อยู่อาศัย แต่คุณค่าความสำคัญของถนนเพชรเกษมไม่ได้ลดลงแต่
อย่างไร เพียงแต่เปลี่ยนบทบาทจากแกนของโครงสร้างด้านเศรษฐกิจเป็นแกนของโครงสร้างด้าน
สังคมของเมืองห้วยยอดแทน ประกอบกับแนวความคิดเรื่องเมืองนำอยู่ที่เข้ามามีบทบาทอย่างยิ่ง
ในช่วงระยะหลัง ทำให้ประโยชน์ใช้สอยของถนนเพชรเกษมจากที่เคยเป็นที่รองรับการคมนาคม
ขนส่งสินค้าในระดับภูมิภาค กลับกลายเป็นที่รองรับกิจกรรมทางสังคม เป็นที่ตั้งของ
สวนสาธารณะและสาธารณูปการอื่น ๆ ที่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในเมืองให้ดีขึ้น
ส่วนในอนาคตบทบาทของถนนเพชรเกษมจะต้องเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงอีกหรือไม่ก็ตาม
แต่บทบาทของการเป็นแกนหลักของเมืองย่อมดำเนินต่อไป

ภาพที่ 5.7 ตัวอย่างระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการของเมืองริมถนนเพชรเกษม

องค์ประกอบของโครงสร้างเมืองดังที่กล่าวข้างต้นเป็นเสมือนเนื้อหนังที่ห่อหุ้มโครงกระดูกหรือแกนหลักของเมือง คือ ถนนเพชรเกษมและถนนสายย่อยอื่น ๆ เข้าด้วยกันทำให้เมืองมีชีวิต โดยโครงข่ายถนนนอกจากจะแสดงบทบาทในฐานะแกนสำคัญของเมืองแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงเมืองให้แยกต่อกับพื้นที่เมืองอื่น ๆ โดยรอบ ได้แก่ อำเภอเมืองตรัง อำเภอกันตัง อำเภอสิเกา อำเภอวังวิเศษ อำเภอรัษฎา อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ และมีโครงสร้างชุมชนระดับย่อยเกาะอยู่กับโครงข่ายถนนเหล่านี้ ซึ่งชุมชนต่าง ๆ ในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด สามารถแบ่งได้เป็น 3 ยุค คือ ชุมชนเก่าแก่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชุมชนพาณิชย์กรรม ได้แก่ ชุมชนตลาดห้วยยอด ชุมชนร่วมสมัย ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างและรับราชการ ได้แก่ ชุมชนถนนแพรก ชุมชนกวนอู ชุมชนหน้าวัดห้วยยอด ส่วนชุมชนที่เหลือนับเป็นชุมชนสมัยใหม่ ได้แก่ ชุมชนหลังวัดห้วยยอด ชุมชนควนหนังข้า ชุมชนวัดหนา ชุมชนตาชี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างและเกษตรกรรม

ในปี พ.ศ. 2530 เทศบาลตำบลห้วยยอดได้รับการยกฐานะจากสุขาภิบาล มาเป็นเทศบาลตำบล และอาจจะเป็นเทศบาลเมืองในอนาคต ด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันโครงสร้างของเมืองจึงได้รับการพัฒนามากขึ้น มีการกระจายระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ เข้าไปสู่ชุมชนต่าง ๆ มากขึ้น จนทำให้ในบางพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมได้ถูกทำลายลงไปด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และขาดการประชาสัมพันธ์และกระตุ้นเตือนให้เกิดความรู้สึกหวงแหนในทรัพยากรทางวัฒนธรรมของตนเอง

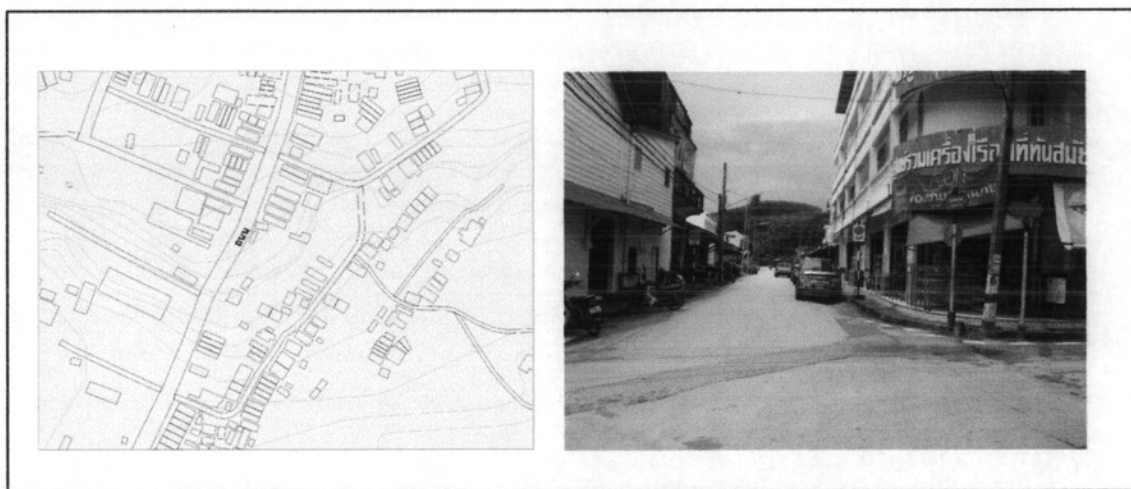
จนสุดท้ายอดีตของห้วยยอดอาจจะหลงเหลือเพียงคำเล่าขาน แต่ในทางตรงข้ามในหลาย ๆ ชุมชนก็ยังสามารถรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนเอาไว้ได้ ด้วยประชาชนในชุมชนถูกปลูกฝังให้มีความรัก ภาคภูมิใจและหวงแหนในอดีตอันยาวนานของตนอันจะทำให้การนำแผนการอนุรักษ์ชุมชนเมืองไปปฏิบัติจริงประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

5.1.2.5 กลุ่มอาคาร

รูปแบบการเรียงตัวของอาคารและกลุ่มอาคาร ในพื้นที่เทศบาลตำบลห้วยยอดได้รับอิทธิพลจากปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ประโยชน์ใช้สอยของอาคาร ลักษณะภูมิประเทศ และคติความเชื่อเรื่องฮวงจุ้ย ด้วยปัจจัยทั้ง 3 ประการนี้เองที่ทำให้เกิดรูปแบบกลุ่มอาคารที่มีลักษณะเฉพาะซึ่งกันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นแตกต่างจากที่อื่น ได้แก่ กลุ่มอาคารบนพื้นที่เป็นของ (ควน) กลุ่มอาคารในแปลงที่ดินรูปสี่เหลี่ยม กลุ่มอาคารแบบบ้านกุสัจฉิน และกลุ่มอาคารย่านตลาด

1) กลุ่มอาคารบนพื้นที่เนินเขา (ควน)

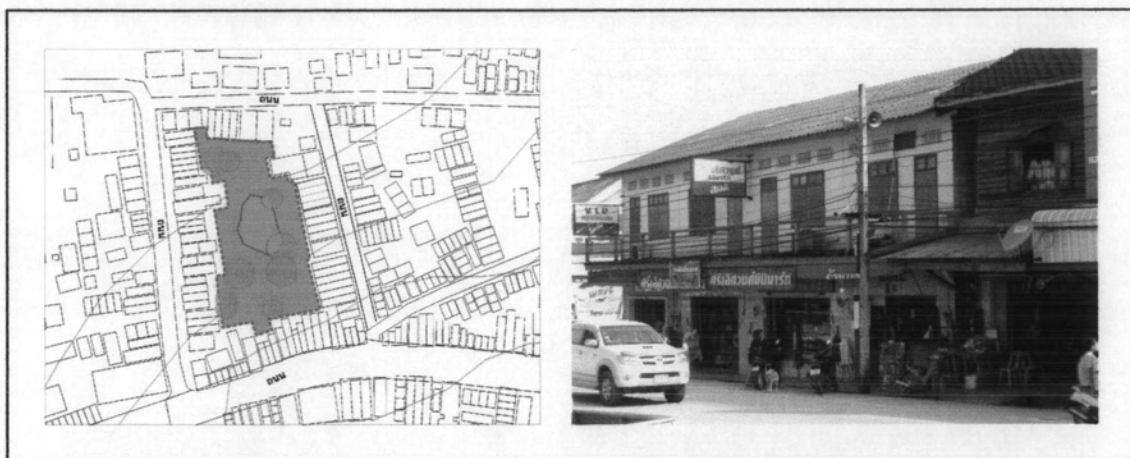
ลักษณะการวางผังที่มีรูปแบบเฉพาะอีกประการหนึ่งก็คือ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของเมืองห้วยยอดมีลักษณะเป็นควน ทำให้ถนนหลายสายในอดีตไม่สามารถตัดเป็นเส้นตรงได้ เนื่องจากต้องมีการถ่ายระดับบนชั้นความชันที่มีความแตกต่างกัน ด้วยลักษณะเฉพาะนี้ได้สร้างรูปแบบการเรียงตัวของอาคารริมถนนสายสำคัญที่มีความต่างระดับกัน มีความลดหลั่นขึ้นความสูงกัน รวมทั้งทางเดินเท้าที่ต่อเนื่องด้านหน้าอาคาร เมื่อมีจุดต่างของระดับจะมีขั้นบันไดตามช่วงต่าง ๆ

ภาพที่ 5.8 ตัวอย่างกลุ่มอาคารที่ตั้งอยู่บนพื้นที่เนินเขาบริเวณชุมชนตลาดห้วยยอด

2) กลุ่มอาคารแปลงที่ดินรูปสี่เหลี่ยม

เนื่องจากโครงข่ายถนนที่มีลักษณะเป็นระบบตารางทำให้เกิดแปลงที่ดินรูปสี่เหลี่ยมขึ้นมากมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชุมชนตลาดห้วยยอด ซึ่งเป็นศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจและการเมืองการปกครองของเทศบาลตำบลห้วยยอด และในพื้นที่แปลงที่ดินรูปสี่เหลี่ยมมีกลุ่มอาคารตั้งเรียงรายบริเวณขอบนอกของสี่เหลี่ยมด้านที่ติดกับถนนโดยรอบทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการค้าขายและความสะดวกในการคมนาคมขนส่ง และด้วยการจัดเรียงตัวของอาคารที่มีลักษณะเฉพาะเช่นนี้เองที่ทำให้เกิดพื้นที่โล่งตรงกลางของแปลงที่ดินรูปสี่เหลี่ยม โดยพื้นที่โล่งว่างนี้มักจะมีทางเข้าออกเล็ก ใช้เป็นพื้นที่สีเขียวและเป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ในแปลงที่ดินนั้นๆ

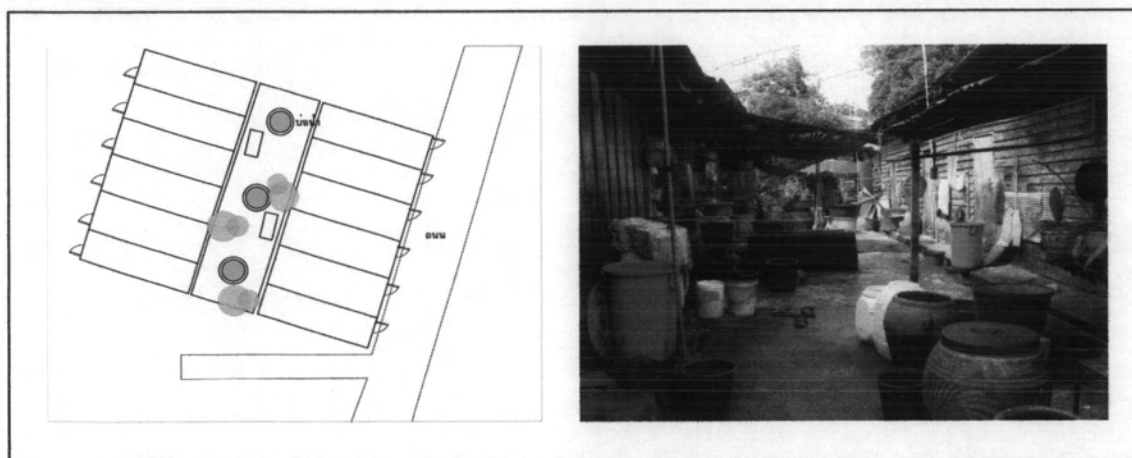

ภาพที่ 5.9 ตัวอย่างกลุ่มอาคารในแปลงที่ดินรูปสี่เหลี่ยม ในชุมชนตลาดห้วยยอด

3) กลุ่มอาคารแบบบ้างกุลิจีน

บ้านกุลิจีน เป็นชื่อเรียกกลุ่มบ้านที่สร้างขึ้นในสมัยที่อุตสาหกรรมเหมือนแร่ดีบุก

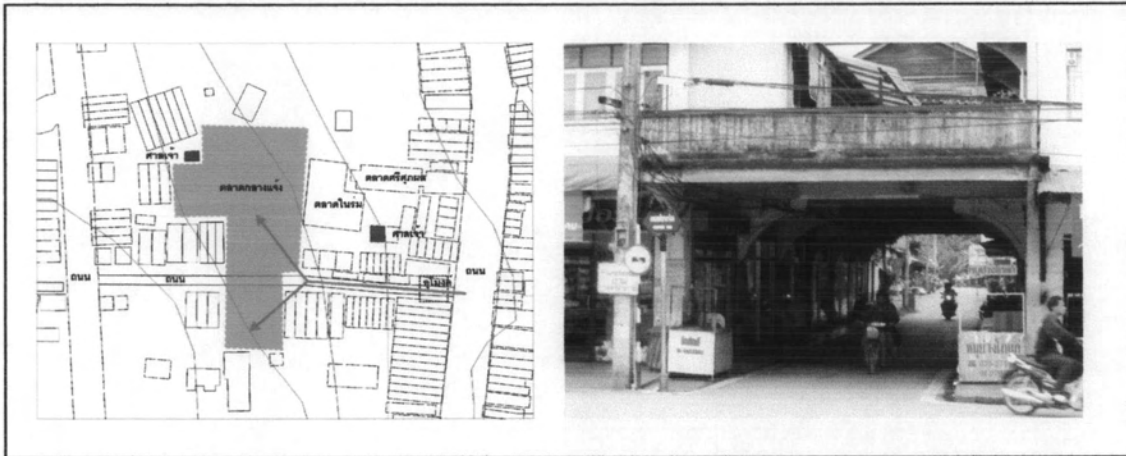
กำลังเฟื่องฟูและมีชาวจีนจากเกาะปีนังอพยพเข้ามาเป็นกรรมกรในเมืองแร่จำนวนมาก ดังนั้นในพื้นที่ที่มีการขุดแร่ดีบุกจึงมีการสร้างบ้านพักอาศัยให้กับกรรมกรชาวจีนเช่าอาศัยอยู่ในราคาถูก ปัจจุบันกลุ่มบ้านกุลิจีนในลักษณะนี้ยังสามารถพบเห็นได้บ้างในชุมชนตลาดห้วยยอด ชุมชนถนนแพรก และชุมชนกวนอู แต่ชุมชนกุลิจีนที่ยังมีลักษณะที่สมบูรณ์อยู่มีเพียงแห่งเดียวคือบ้านกุลิจีนบริเวณตรอกซึ่หมาซึ่งมีรูปแบบการจัดการอาคารที่มีลักษณะเฉพาะกล่าวคือมีถนนสายหลักเชื่อมต่อมาจากถนนเพชรเกษมและมีถนนสายย่อยภายในชุมชนจำนวนแตกต่างกันตามขนาดของชุมชนโดยบ้านจีนมีลักษณะเป็นบ้านแถวไม้ชั้นเดียวหันหน้าเข้าหาถนนสายย่อยเพื่อความสะดวกกันการคมนาคมขนส่ง และหันหลังบ้านเข้าหากัน โดยเว้นพื้นที่โล่งว่างระหว่างกันด้านหลังบ้านประมาณ 6 - 10 เมตร เพื่อใช้เป็นที่สาธารณะสำหรับเลี้ยงสัตว์ อาบน้ำ ชักผ้า หรือปลูกต้นไม้และมักจะมีบ่อน้ำบาดาลเล็ก ๆ ที่ใช้ร่วมกัน 5 - 6 บ้าน หรือในบางชุมชนจะมีบ่อน้ำขนาดใหญ่ของชุมชนเพื่อให้ชาวบ้านมีน้ำในการอุปโภคบริโภคในวงหน้าแล้ง โดยบ่อน้ำลักษณะเช่นนี้เป็นบ่อน้ำสาธารณะซึ่งบุคคลภายนอกสามารถเข้ามาใช้ได้ด้วย แสดงถึงความมีน้ำใจและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันระหว่างชุมชนของชาวไทยเชื้อสายจีน

ภาพที่ 5.10 ตัวอย่างกลุ่มอาคารในกลุ่มบ้านกุ๊จิ้น ในชุมชนตลาดห้วยยอด

4) กลุ่มอาคารย่านตลาดเช้า

ในอดีตตลาดห้วยยอด หรือปัจจุบันเรียกว่าตลาดศรีศุภผลเป็นพื้นที่ที่มีความคึกคักเป็นอย่างมากเนื่องจากเป็นสถานที่ซื้อขายสินค้า ทั้งปลีกและส่งจากหัวเมืองต่าง ๆ ในภาคใต้ เรียกได้ว่าเป็นศูนย์กลางการกระจายสินค้าในระดับภูมิภาคเลยทีเดียว แม้ว่าในปัจจุบันบทบาทการเป็นศูนย์กลางพาณิชย์กรรมของตลาดห้วยยอดจะลดลงแต่ร่องรอยความรุ่งเรืองในอดีตก็ยังคงฉายแววอยู่อย่างชัดเจน สิ่งหนึ่งที่เป็นหลักฐานสำคัญคือรูปแบบการวางกลุ่มอาคารในบริเวณย่านตลาด ซึ่งมีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะไม่เหมือนกับย่านตลาดเก่าอื่น ๆ กล่าวคือ ตลาดสดจะไม่อยู่ติดถนนสายหลัก แต่จะมีถนนเล็ก ๆ จากตลาดเชื่อมต่อกับถนนเพชรเกษม โดยการเข้าถึงตลาดจะต้องลอดผ่านอุโมงค์ซึ่งมีความกว้างประมาณ 6 เมตร และมีช่องแสงจากเพดานตรงกลาง หลังจากนั้นยังต้องเดินผ่านตึกแถวที่เรียงรายสองข้างทางจนพบกับที่โล่งว่างขนาดใหญ่ ซึ่งในอดีตเป็นลานโล่งสำหรับให้พ่อค้าแม่ค้ามาจับจองเพื่อขายสินค้าของตนก่อนจะถูกบีบให้แคบลงอีกครั้งด้วยตึกแถว 2 ข้างถนนบริเวณท้ายตลาด นอกจากนี้ยังมีศาลเจ้าประทับอยู่ทั้งบริเวณหน้าตลาดและหลังตลาดอันเป็นความเชื่อของชาวจีนที่จะอาศัยศาลเจ้าเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ลักษณะการนำสายตาเป็นการผสมผสานงานระหว่างความเชื่อแบบจีนเรื่องประตูเมือง และการวางกลุ่มอาคารแบบยุโรปที่ค่อย ๆ บีบมุมมองให้แคบก่อนที่จะเปิดสู่ที่โล่งว่างขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดผังกลุ่มอาคารย่านตลาดที่ไม่พบเห็นมากนักในประเทศไทย

ภาพที่ 5.11 ตัวอย่างกลุ่มอาคารในย่านตลาดในชุมชนตลาดห้วยยอด

5.1.2.6 สถาปัตยกรรม

ในกระบวนการศึกษาคุณค่าและเอกลักษณ์ของเทศบาลห้วยยอดสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่จะสะท้อนเอกลักษณ์ของพื้นที่ได้อย่างชัดเจนมากที่สุดก็คือสถาปัตยกรรม ซึ่งในที่นี้หมายรวมถึง อาคารบ้านเรือน สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ อนุสรณ์สถาน และสิ่งก่อสร้างอื่นๆ ที่เกิดขึ้นจากฝีมือมนุษย์ และด้วยประวัติศาสตร์ความเป็นชุมชนเมืองที่ยาวนานของเมืองห้วยยอด ส่งผลให้เกิดความหลากหลายของรูปแบบสถาปัตยกรรมซึ่งแตกต่างกันไปตามยุคตามสมัย ซึ่งในกระบวนการวิเคราะห์คุณค่าและเอกลักษณ์เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมในพื้นที่เทศบาลตำบลห้วยยอดสามารถแบ่งประเด็นที่ศึกษาออกได้เป็น 4 ประเด็นด้วยกันคือ 1) ลักษณะของอาคารในบริบทของพื้นที่ 2) การใช้ประโยชน์อาคารประเภทต่าง ๆ 3) รูปแบบสถาปัตยกรรมและ 4) องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม

1) ลักษณะของอาคารในบริบทของพื้นที่

จากการสำรวจและวิเคราะห์กลุ่มอาคารในพื้นที่ต่าง ๆ ของเมือง พบว่ารูปแบบของกลุ่มอาคารจะแปรผันตามบริบทของพื้นที่ ซึ่งปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างกันของกลุ่มอาคารคือปัจจัยด้านเศรษฐกิจโดยสามารถแบ่งประเภทของกลุ่มอาคารตามพื้นที่ทางเศรษฐกิจออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบอาคารในบริบทของเมือง รูปแบบอาคารในพื้นที่รอยต่อเมืองและชนบท รูปแบบอาคารในชุมชนชาวสวนดั้งเดิม และรูปแบบอาคารในชุมชนเหมืองแร่เก่า

ก) รูปแบบอาคารในบริบทของเมือง

ลักษณะของอาคารในบริบทเมืองโดยทั่วไป มีรูปแบบการใช้พื้นที่ที่หลากหลาย ประกอบกับพื้นที่ที่มีความจำกัดดังนั้นจึงทำให้รูปแบบอาคารที่เกิดขึ้นบริเวณภายในเมืองมีอยู่หลายลักษณะ ที่พบเห็นส่วนมากมักมีลักษณะของตัวอาคารที่ยาวไปทางด้านหลังมากกว่าบริเวณ

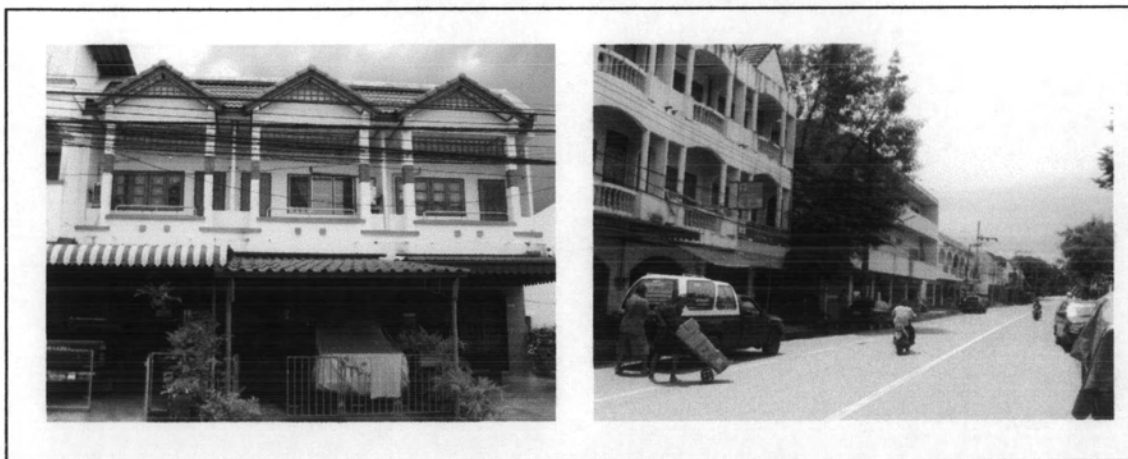
ด้านหน้าของพื้นที่ ไม่เพียงแต่ลักษณะอาคารที่เป็นเช่นนั้นนอกจากนี้ในบริบทเมืองยังประกอบไปด้วยลักษณะของอาคารที่มีความหลากหลายทางด้านสถาปัตยกรรมอยู่ทั่วบริเวณพื้นที่ เช่น บริเวณถนนเพชรเกษมช่วงบริเวณตลาดที่เต็มไปด้วยความหลากหลายทางด้านสถาปัตยกรรมในเกือบทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นอาคารที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบผสม หรือสถาปัตยกรรมแบบทันสมัยก็ตาม เราสามารถพบเห็นได้ทั่วไปในบริบทของเมือง

ภาพที่ 5.12 ตัวอย่างกลุ่มอาคารในบริบทของเมือง

ข) รูปแบบอาคารในพื้นที่รอยต่อของเมืองกับชนบท

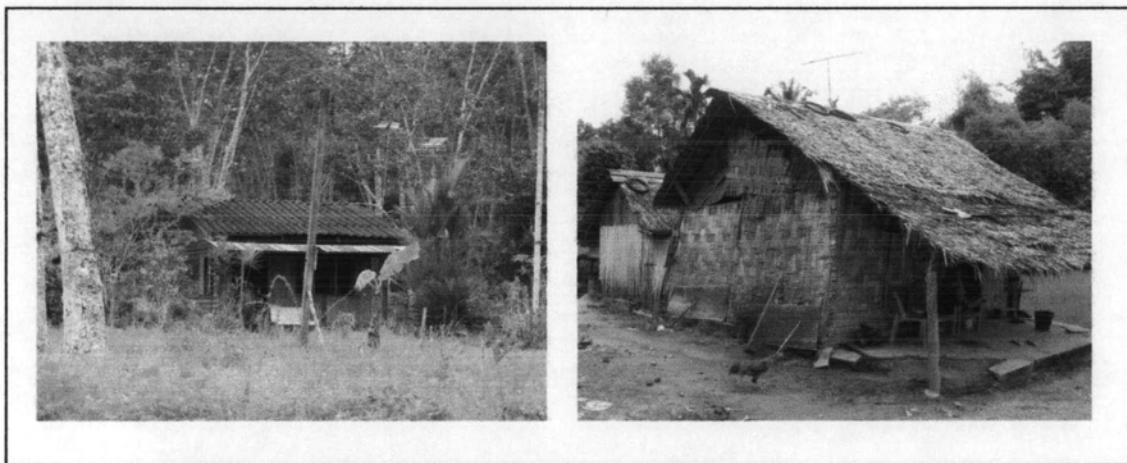
การปรับปรุงหรือขยายเส้นทางการคมนาคม ส่งผลให้เมือง ขยายตัวตามเส้นถนน ไม่มีการกระจุกตัวของอาคารดังเช่นบริเวณพื้นที่ในเมือง รูปแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัยและพบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่มากกว่าสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่น

ภาพที่ 5.13 ตัวอย่างกลุ่มอาคารในพื้นที่รอยต่อของเมืองกับชนบท

ค) รูปแบบอาคารในชุมชนชาวสวนดั้งเดิม

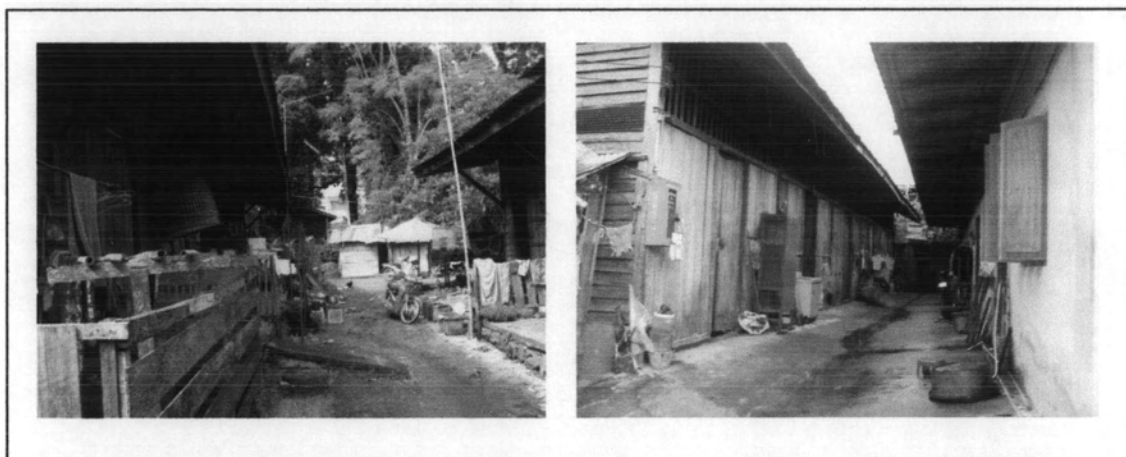
ชุมชนชาวสวนเป็นชุมชนที่มีลักษณะการวางผังตัวอาคารอยู่รวมกันเป็นกลุ่มรวมถึงรูปแบบของอาคารที่มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เริ่มต้นจากการตั้งถิ่นฐานของชาวจีน ซึ่งอพยพเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยเข้ามาประกอบอาชีพชาวไร่ชาวสวน ซึ่งเรียกกันติดปากว่า "สวนจีน" ภายในชุมชนเป็นบ้านสวนที่ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิด ความเชื่อและหลักปรัชญาของชาวไทยเชื้อสายจีน กล่าวคือ เป็นบ้านแถวไม้วางตัวในแนวยาวตั้งฉากกับถนนหรือเส้นทางคมนาคม อาคารถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คั่นกลางด้วยช่องเปิดรับแสงซึ่งเป็นที่ตั้งของบ่อน้ำ อาคารด้านหน้าใช้สำหรับพักอาศัย ส่วนอาคารด้านหลังใช้เป็นห้องครัว ส่วนวัสดุอาคารจะแตกต่างกันตามฐานะของเจ้าของบ้านและฝีมือช่าง มีพื้นที่ที่ล้อมรอบไปด้วยสวนผลไม้แบบผสมผสาน สวนยางพารา ตลอดจนพื้นที่เกษตรกรรมอื่น ๆ

ภาพที่ 5.14 ตัวอย่างกลุ่มอาคารบ้านสวนเก่าภายใน "สวนจีน"

ง) รูปแบบอาคารในชุมชนเหมืองแร่เก่า

ในช่วงที่อุตสาหกรรมเหมืองแร่เฟื่องฟูประมาณ 40 - 60 ปีก่อนได้เกิดชุมชนบ้านกุลีจีนซึ่งเป็นชุมชนกรรมกรในเหมืองแร่ขึ้นหลายชุมชน ชุมชนเหล่านี้จะประกอบด้วยบ้านพักอาศัย ซึ่งมีรูปแบบเป็นบ้านแถวไม้ชั้นเดียวใช้โครงสร้างและวัสดุก่อสร้างอย่างง่าย เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายมากที่สุดเพราะต้องให้กรรมกรจีนเช่าอาศัยในราคาถูก ในอดีตชุมชนบ้านกุลีจีนกระจุกตัวกันอย่างหนาแน่นบริเวณชุมชนตลาดและชุมชนกวนอู แต่ปัจจุบันบ้านกุลีจีนในหลาย ๆ ชุมชนถูกแทนที่ด้วยอาคารสร้างใหม่เนื่องจากกาลเวลาที่ผ่านไปกว่าครึ่งศตวรรษทำให้บ้านแถวไม้ผู้พียงจนยากจะซ่อมแซม จึงสังเกตได้ว่าในบางชุมชนจะมีบ้านกุลีจีนสลับกับบ้านสมัยใหม่เป็นระยะ

ภาพที่ 5.15 ตัวอย่างกลุ่มอาคารบ้านกุลิฉิน

2) การใช้ประโยชน์อาคารประเภทต่าง ๆ

คุณค่าและเอกลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรมในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอดไม่เพียงแต่สะท้อนออกมาในลักษณะของรูปแบบกลุ่มอาคารเท่านั้น แต่อาคารบ้านเรือนที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งในบริบทของเมืองและพื้นที่ชนบทยังสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและเอกลักษณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของคนที่อยู่อาศัยในเมืองนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี ผ่านการใช้ประโยชน์อาคารซึ่งมีรูปแบบที่แตกต่างกัน เมืองห้วยยอดก็เช่นกันอาคารบ้านเรือนแต่ละหลังต่างก็แสดงบทบาทของตนเองในบทบาทและฐานะที่แตกต่างกัน โดยสามารถแยกประเภทของการใช้ประโยชน์อาคารในบริบทของการอนุรักษ์ ชุมชนเมืองออกได้เป็น 8 ประเภท ได้แก่ 1) อาคารพาณิชย์กึ่งพักอาศัย และอาคารบ้านพักอาศัย 2) ตลาด 3) โรงแรม โรงน้ำชาและร้านอาหารเก่าแก่ของเมือง 4) โรงยาง โรงน้ำแข็งและโรงฆ่าสัตว์ 5) อาคารราชการ 6) ศาสนสถาน 7) บันเทิงสถาน และ 8) สุสาน

ก) อาคารพาณิชย์กึ่งพักอาศัย และอาคารบ้านพักอาศัย

ลักษณะการใช้ประโยชน์อาคารในบริบทเมือง และบริเวณรอยต่อเมืองกับชนบทนั้นมีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ในบริบทเมืองลักษณะอาคารที่พบส่วนใหญ่เป็นอาคารพาณิชย์กึ่งพักอาศัยและเก็บของ แต่ถ้าเป็นบริเวณที่ถัดจากบริบทเมืองออกไปโดยมากจะเป็นอาคารบ้านพักอาศัยที่มีทั้งบ้านเดี่ยว และเรือนแถวที่ตั้งอยู่ทั่วไปตามริมถนน รวมถึงบ้านสวนที่แทรกตัวอยู่ตามสวนยาง หรือสวนผลไม้ต่างๆ เป็นต้น

ข) ตลาด

ตลาดหรืออาคารประเภทพาณิชย์กรรมในพื้นที่เทศบาลตำบลห้วยยอดนับเป็นรูปแบบการใช้ประโยชน์อาคารที่เปลี่ยนแปลงบ่อยที่สุดเนื่องจากการย้ายตลาดมากกว่า 4 ครั้ง จนกระทั่งเป็นตลาดศรีศุภผลในปัจจุบัน ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาความพยายามจะปรับปรุงตลาดนัดลูกเสือโดยการรื้อตลาดเดิมทิ้ง แล้วสร้างอาคารสูง 6 ชั้น ขึ้นแทนที่แต่ปัจจุบันกลายเป็นอาคาร

ร้างไม่มีผู้คนเข้าไปใช้ ทั้งนี้จึงสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบอาคารจะมีความสอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอยเสมอ ดังเช่น ตลาดไม่สามารถตั้งอยู่ในอาคารสูงเกินกว่า 1 ชั้นได้ เนื่องด้วยความไม่สะดวกในการขนย้ายสินค้า ในปัจจุบันตลาดศรีศุภผลยังคงเป็นตลาดที่มีความคึกคักไปด้วยผู้คนที่มาจับจ่ายซื้อขายสินค้ากันในตอนเช้า แม้ว่าความรุ่งเรืองในอดีตจะลดน้อยถอยลง เพราะเกิดตลาดนัดขึ้นมากมายหลายแห่งที่ทำการซื้อขายกันในช่วงเย็นซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตสมัยใหม่มากกว่า แต่ตลาดศรีศุภผลก็ยังคงคุณค่าและเอกลักษณ์ของตลาดเก่าที่มีลักษณะเฉพาะของตนเองเอาไว้ได้อย่างสมบูรณ์

ตลาดศรีศุภผล

ตลาดเช้า

ภาพที่ 5.16 ตัวอย่างตลาดในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด

ค) โรงแรม โรงน้ำชา และร้านอาหารเก่าแก่ของเมือง

โรงแรม โรงน้ำชา ร้านอาหารเก่าแก่ในเมืองห้วยยอด สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่เป็นเครื่องยืนยันได้ว่าในอดีตห้วยยอดเคยเป็นเมืองที่มีความคึกคักทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากเคยเป็นเมืองที่เป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งสินค้าในอดีต ไม่ว่าจะเป็นเส้นทางรถไฟที่วิ่งผ่านเมืองห้วยยอดในการขนส่งสินค้าไปยังท่าเรือกันตังหรือเมืองอื่นในระดับภูมิภาค (เป็นจุดเชื่อมต่อสำหรับผู้ที่เดินทางจากภูเก็ต พังงา กระบี่ เข้ากรุงเทพฯ หรือจากกรุงเทพฯ ไปจังหวัดเหล่านั้น หรือไปปีนัง ปลายู ทางเรือ) สามารถสังเกตได้จากโรงแรมเก่าที่พบในปัจจุบันอย่างมากมาย เช่น โรงแรมห้วยยอด โรงแรมพรสวรรค์ โรงแรมเอเชีย โรงแรมเหล่านี้เกิดขึ้นเพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยว หรือพ่อค้าที่เดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายผ่านเมืองห้วยยอดในสมัยที่ยังต้องพึ่งการคมนาคมทางรถไฟอยู่ เมื่อมีโรงแรมเกิดขึ้น โรงน้ำชา หรือร้านอาหาร จึงเกิดขึ้นตามมามากมาย ห้วยยอดยังคงเต็มไปด้วยเสน่ห์แห่งวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของการจิบน้ำชากาแฟในแต่ละชวงวัน ดังนั้นถึงแม้ว่าในปัจจุบันโรงแรมบางแห่งจะปิดกิจการลงไปแล้วก็ตามแต่โรงน้ำชา กาแฟ อีกหลายแห่งก็ยังคงเปิดให้บริการและคงความคึกคักจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 5.17 ตัวอย่างโรงแรมและร้านน้ำชาในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด

ง) โรงยาง โรงน้ำแข็ง และโรงเลื่อย

ปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ได้นำพันธุ์ยางพารามาจากประเทศมาเลเซียเข้ามาทดลองปลูกในจังหวัดตรังเพื่อส่งเสริมเป็นพืชเศรษฐกิจ ในช่วงแรกๆ ของการทดลองปลูกเมื่อได้ผลผลิตเกษตรกรจะแปรรูปกันเองภายในครอบครัวหรือเป็นกิจการเล็กๆ ภายในชุมชน จนกระทั่งผลผลิตยางพารามีปริมาณเพิ่มขึ้น ทำให้นักลงทุนชาวจีนที่อาศัยอยู่ในเมืองห้วยยอด เห็นช่องทางในการพัฒนาธุรกิจยางพารา และสร้างโรงงานขึ้นเพื่อรับซื้อยางแผ่นจากเกษตรกรในพื้นที่อำเภอห้วยยอด นำมารมควันให้แห้งและป้องกันเชื้อรา ก่อนส่งออกไปขายในประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ แล้วส่งต่อไปขายในตลาดโลก

โรงงานแรกของอำเภอห้วยยอดเริ่มมีขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2480 ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้แก่ บริษัท ห้วยยอดการยาง จำกัด ตั้งอยู่บริเวณริมถนนเพชรเกษมบริเวณแยกถนนเพชรเกษมและถนนเทศบาลริษฏาริมคลองห้วยแห้งเนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่จะต้องใช้น้ำในกระบวนการผลิต ในช่วงแรกของการเปิดกิจการของโรงงานแผ่นยางพาราเริ่มต้นจากโรงงานขนาดเล็ก เนื่องจากช่วงนั้นการปลูกยางพารายังไม่เป็นที่นิยมมากนักในอำเภอห้วยยอดเมื่อเทียบกับใน

พื้นที่อำเภอเมือง ซึ่งมีการปลูกสวดยางพาราในพื้นที่ชนบทหลายไร่ จนเกิดโรงยางขนาดใหญ่จำนวนมาก เช่น โรงยางเต็กบีท้าว (หน้าเสียมกับเอสอาร์) โรงยางไต้ต้อ โรงยางฮ้วยชาน โรงยางไทยยูเนียนรับเบอร์ ศรีตรังอะโกรอินดัสทรีรี่ เป็นต้น

ภาพที่ 5.18 ตัวอย่างโรงแรมและร้านน้ำชาในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด

เนื่องจากความรุ่งเรืองของอุตสาหกรรมเหมืองแร่จึงทำให้ไม่มีแรงงานเข้ามาทำงานในภาคเกษตรกรรมมากนัก จนกระทั่งช่วงปี พ.ศ.2500 เมื่ออุตสาหกรรมเหมืองแร่ล่มสลาย แรงงานในภาคอุตสาหกรรมเหมืองแร่จำนวนมากต้องว่างงาน ประกอบกับราคายางพาราในตลาดโลกสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงผลักดันให้แรงงานที่ว่างงานเข้าไปทำงานในภาคเกษตรกรรมมากขึ้นโดยเฉพาะการทำสวนยางพารา และด้วยสภาพภูมิประเทศที่เป็นเนินเขาและภูเขาสูงสลับกัน น้ำท่วมไม่ถึง ซึ่งมีความเหมาะสมในการทำสวนยางพารา ทำให้การทำสวนยางพาราในเขตอำเภอห้วยยอดขยายตัวอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ความรุ่งเรืองเฟื่องฟูของระบบเศรษฐกิจในเมืองห้วยยอดยังคงความต่อเนื่องไม่ขาดช่วง เพียงแต่เปลี่ยนถ่ายฐานเศรษฐกิจจากภาคอุตสาหกรรมเหมืองแร่มาเป็นภาคพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมยางพาราแทน แม้ว่าปัจจุบันเทคโนโลยีในกระบวนการผลิตยางพาราจะทันสมัยมากขึ้นมีการรับซื้อน้ำยางสดจากเกษตรกรโดยตรงโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการทำยางแผ่น และรมแผ่นยางเหมือนในอดีต แต่โรงงานรมยางพาราที่มีเพียงแห่งเดียวในเมืองห้วยยอดก็ยังคงดำเนินกิจการอยู่ เพื่อผลิตยางแผ่นป้อนตลาดในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อไป ในช่วงที่เมืองห้วยยอดมีการพัฒนาภาคพาณิชยกรรมควบคู่กับการขยายตัวของอุตสาหกรรมเหมืองแร่นั้น น้ำแข็งเป็นสินค้าที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะกับสินค้าประมง และร้านอาหาร ด้วยเหตุนี้ในระบายนั้นจึงเกิดโรงงานน้ำแข็งขึ้นหลายแห่งในพื้นที่เทศบาลตำบลห้วยยอด แต่ในปัจจุบันด้วยระบบการผลิตที่ทันสมัยและสะอาดได้มาตรฐานตลอดจน

ต้นทุนในการผลิตที่ลดลง ทำให้โรงบดน้ำแข็งขนาดใหญ่ต้องปิดกิจการลงเหลือเพียงเพียงแห่งเดียวบริเวณตลาดเช้า

นอกจากนั้นด้วยสภาพภูมิประเทศของอำเภอห้วยยอดที่เป็นภูเขาสูงประกอบด้วยป่าไม้ครอบคลุมพื้นที่หลายหมื่นไร่ ในอดีตจึงมีโรงเลื่อยขนาดใหญ่เกิดขึ้นหลายแห่งในพื้นที่เทศบาลตำบลห้วยยอด เช่น โรงเลื่อยห้วยยอด (บริเวณหลังสถานีรถไฟห้วยยอดในชุมชนวัดมณา) โรงเลื่อยศรีพุทธ (บริเวณชุมชนหลังวัดห้วยยอด) แต่ด้วยจำนวนป่าไม้ที่ลดลงและการยกเลิกสัมปทานตัดป่าทำให้โรงเลื่อยต่างๆ ค่อยๆ ปิดลงในที่สุด

จ) สถานที่ราชการ และอาคารสาธารณะ

สถานที่ราชการและอาคารสาธารณะเป็นสถานที่ที่ทางรัฐบาลเปิดให้บริการแก่ประชาชน สถานที่เหล่านี้ล้วนมีผลต่อจิตใจของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นเหตุผลในการเลือกทำเล แหล่งที่ตั้ง รวมถึงในเรื่องของการปกครอง ขนาดจำนวนของสถานที่ราชการและสถานที่ให้บริการแก่ประชาชน สิ่งเหล่านี้สามารถเป็นตัวชี้วัดขนาดของเมือง อีกทั้งยังแสดงถึงอำนาจในการปกครองเมืองได้เป็นอย่างดี

ที่ว่าการอำเภอห้วยยอด

สำนักงานไปรษณีย์ห้วยยอดหลังเก่า

โรงเรียนห้วยยอดกัลยวิद्याคาร

ห้องสมุดเฉลิมพระเกียรติฯ

ภาพที่ 5.19 ตัวอย่างอาคารและสถานที่ราชการในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด

อาคารสถานที่ราชการและอาคารสาธารณะในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด ในช่วงระยะแรกๆ ที่สามารถพบเห็นได้ในปัจจุบัน และได้รับยกย่องว่าเป็นอาคารที่ทรงคุณค่าด้านประวัติศาสตร์มีอยู่หลายอาคาร เช่น อาคารที่ทำการไปรษณีย์เก่า (ปัจจุบันใช้เป็นศูนย์ประสานงานเยาวชนของเทศบาล) อาคารบ้านพักตำรวจ อาคารโรงพยาบาลห้วยยอดหลังเก่า บ้านพักขุนซลฯ อาคารสถานีตำรวจภูธรอำเภอห้วยยอด อาคารบ้านพักศึกษาธิการอำเภอ อาคารสถานีรถไฟห้วยยอด กลุ่มอาคารบ้านพักเจ้าหน้าที่การรถไฟ อาคารเรียนโรงเรียนห้วยยอด (กึ่งวิทยาลัย) เป็นต้น

ฉ) ศาสนสถาน

การพัฒนาอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในช่วงศตวรรษที่ผ่านมาทำให้ชาวจีนจากเกาะปีนังอพยพเข้ามาทำงานในเมืองแร่จำนวนมากและสิ่งแรกที่จะเกิดขึ้นเมื่อมีชุมชนชาวจีนนั่นก็คือ ศาลเจ้า โดยศาลเจ้าแห่งแรกสร้างขึ้นบริเวณชุมชนท่ามะพร้าว ซึ่งเป็นเมืองแร่แห่งแรกของอำเภอห้วยยอด เป็นศาลเจ้าสร้างด้วยไม้ ปัจจุบันทรุดโทรมและรื้อถอนออกไปแล้ว ต่อมาเมื่อมีการขยายชุมชนออกมาบริเวณหน้าวัดห้วยยอด ในพ.ศ.2477 จึงจัดสร้างศาลเจ้าปูนถ้ำก่ง ซึ่งเปรียบเสมือนศาลพระภูมิเจ้าที่เจ้าทางเพื่อเป็นประดิษฐานหลวงพ่อดำตามความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในสมัยนั้น จนกระทั่งอุตสาหกรรมเหมืองแร่ขยายตัวเข้ามาในพื้นที่บ้านป่าขี้ทรายและบ้านในเขานายทุนรับซื้อแร่ดีบุกชาวจีนในอำเภอห้วยยอดจึงร่วมกันสร้างศาลเจ้าพ่อตัวแป๊ะก่งขึ้นอีกแห่งหนึ่ง บริเวณทางเข้าบ้านในเขาริมถนนเพชรเกษม จนทำให้ชุมชนชาวจีนขยายตัวมากขึ้นและเนื่องจากพื้นที่ศาลเจ้าทั้งสองแห่งมีขนาดจำกัดจึงจัดสร้างศาลเจ้าขึ้นอีกหลายแห่ง กระจายไปยังชุมชนชาวจีนในพื้นที่เทศบาลกว่า 10 แห่ง เช่น ศาลเจ้าแม่กวนอิม ศาลเจ้ากิวอ้อง ศาลเจ้าพ่อกวนอู ศาลเจ้าแม่ทับทิมทอง ศาลเจ้าแม่กวนอิมในเขยา ศาลลูกสาวพ่อทวด ศาลเจ้าพ่อตาซี ศาลเจ้าจุงจือไท้เซียน ศาลเจ้าพ่อห้วยแห่ง ศาลเจ้าปูนถ้ำก่ง เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าชุมชนทุกชุมชนมักจะมีศาลเจ้าเป็นศูนย์กลางจิตใจของคนในชุมชนนั่นเอง

นอกจากนั้นในพื้นที่เทศบาลตำบลห้วยยอดและพื้นที่ใกล้เคียง ยังมีวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเป็นอย่างยิ่งหลายวัดด้วยกัน ได้แก่ วัดห้วยยอด วัดเขาพระยอด วัดเขาห้วยแห่ง วัดเขากอบ วัดคีรีวิหาร วัดถ้ำอโศก วัดถ้ำเขาปินะ วัดโคกแค วัดถ้ำพระพุทธโกษีย์ เป็นต้น จะสังเกตได้ว่า วัดส่วนใหญ่ในพื้นที่มีชื่อที่บ่งบอกสถานที่ตั้งชัดเจนว่าวัดส่วนใหญ่ตั้งอยู่เชิงเขาหรือบนภูเขา มีเพียงวัดห้วยยอดเท่านั้นที่ตั้งอยู่ริมน้ำ นอกจากนี้วัดไทยพุทธแล้วในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด ยังมีโบสถ์คริสต์เก่าแก่ตั้งอยู่บริเวณริมถนนเทศบาล 6 ทางเข้าบ้านในเขยา โดยมีคริสต์ศาสนิกชนจำนวนมากมาประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเป็นประจำทุกสัปดาห์

เช่นเดียวกับชาวมุสลิมที่แม้จะมีจำนวนน้อยแต่ก็ยึดถือปฏิบัติตามหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด และด้วยอุปนิสัยในคอของคนที่มีความซื่อสัตย์และใจกว้างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และให้ความร่วมมือต่อทางราชการเป็นอย่างดี ส่งผลให้ประชาชนจากทุกศาสนาสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

วัดห้วยยอด

ศาลเจ้าแม่กวนอิม

ศาลเจ้าปู่เจ้ากวาง

คริสตจักรห้วยยอด

ภาพที่ 5.20 ตัวอย่างศาสนสถานในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด

ช) บ้านทิ้งสถาน

ในอดีตชุมชนเมืองห้วยยอดมีสภาพเศรษฐกิจที่เจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก จึงเกิดสถานบ้านทิ้งขึ้นมากมายหลายแห่ง กระจายอยู่ในพื้นที่เมือง เช่น สโมสรกีฬาห้วยยอด โรงภาพยนตร์เพชรเกษมรามมา (บริเวณริมถนนเพชรเกษม) โรงภาพยนตร์ห้วยยอด (ชาวบ้านเรียกว่า "วิกใน" บริเวณชุมชนกวนอู) คณะดนตรีคีตเกษม ซึ่งเป็นคณะดนตรีที่มีชื่อเสียงมากในสมัยนั้น จนได้รับการว่าจ้างให้ไปแสดงทั้งในประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย เป็นต้น แม้ว่าสถานบ้านทิ้งเหล่านี้หลายแห่งปิดลง บางแห่งก็เปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยของอาคารไป แต่ความรักในศิลปะและการบ้านทิ้งของคนห้วยยอดยังคงมีอยู่ให้เห็นในปัจจุบัน และอีกหนึ่งความบ้านทิ้งของคนห้วยยอด คือ กีฬาพื้นเมือง ได้แก่ การชนวัว การตีไก่ และการกวดปลา อันถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่งของจังหวัดตรัง ซึ่งในพื้นที่เทศบาลตำบลห้วยยอดและพื้นที่ใกล้เคียงมีสนามชนวัว 1 แห่ง ที่บ้าน

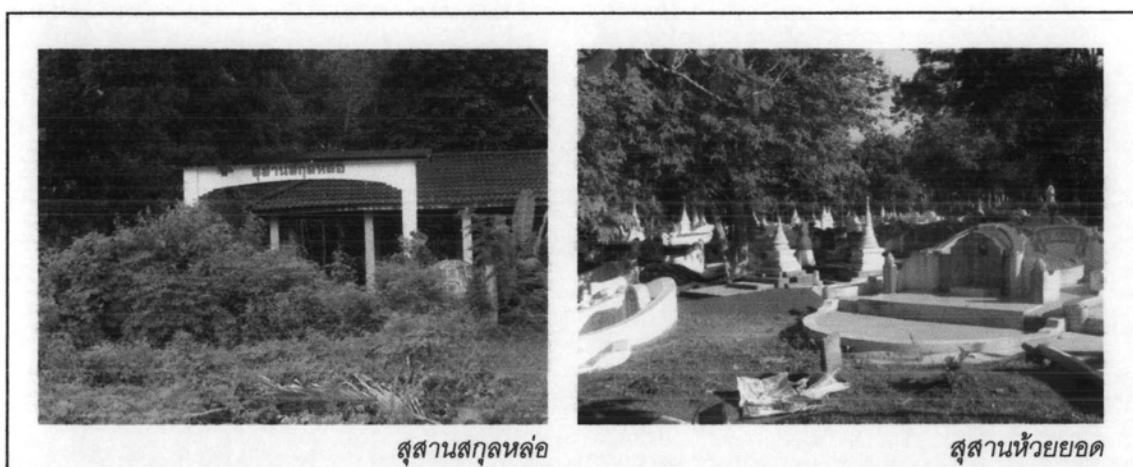
ท่ามะปราง สนามชนไก่ 1 แห่งที่บ้านหนองยูง และสนามกอล์ฟอีกหลายแห่งกระจายตามา
ชุมชนต่างๆ

ภาพที่ 5.21 ตัวอย่างบันเทิงสถานในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด

ข) สุสาน

การใช้ประโยชน์อาคารหรือพื้นที่ที่มีความสำคัญสำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนอีกประเภทหนึ่งก็คือ สุสาน เนื่องจากชาวจีนในอำเภอห้วยยอด ให้ความสำคัญกับเทศกาลเซ็งเม้งมากเป็นอันดับแรก โดยจะเห็นได้จากความคึกคักของเมืองในเทศกาลเซ็งเม้ง ซึ่งลูกหลานที่ไปเล่าเรียนหรือทำงานต่างบ้านต่างเมืองจะกลับบ้านพร้อมหน้าพร้อมตากันทั้งครอบครัวในช่วงนี้ สุสานห้วยยอดเป็นสุสานที่ตั้งอยู่ในทำเลที่ดีเยี่ยม เนื่องด้วยสภาพภูมิประเทศที่เป็นเนินเขาหลังเต่าประชิดกับคลองห้วยยอด มีถนนเพชรเกษมและทางรถไฟสายกรุงเทพ - กั้นตั้งตัดผ่านจึงทำให้สะดวกในการเดินทางและมีทัศนียภาพที่สวยงาม นอกจากนี้ชาวจีนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและเป็นครอบครัวใหญ่หลายๆ ตระกูล มักจะมีสุสานของตนเองแยกออกไปต่างหาก

ภาพที่ 5.22 ตัวอย่างสุสานในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด

3) รูปแบบสถาปัตยกรรม

ในกระบวนการวิเคราะห์คุณค่าและเอกลักษณ์ของเมืองห้วยยอดในด้านสถาปัตยกรรม สิ่งสำคัญที่จะต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกคือ การศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรม เพราะรูปแบบสถาปัตยกรรมย่อมสะท้อนยุคสมัยที่แตกต่างกันรวมถึง บ่งบอกปัจจัยและอิทธิพลที่มีผลต่อการพัฒนาเมืองในยุคสมัยต่างๆ ในกระบวนการศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางเพื่อการอนุรักษ์ และฟื้นฟูเมืองห้วยยอด จะแยกประเภทของรูปแบบสถาปัตยกรรมออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) สถาปัตยกรรมแบบเรือนพื้นถิ่น 2) สถาปัตยกรรมแบบผสมผสานศิลปะจีน – ยุโรป 3) สถาปัตยกรรมแบบเรือนไทยภาคใต้ 4) สถาปัตยกรรมยุคทันสมัยนิยม และ 5) สถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเฉพาะ

ก) สถาปัตยกรรมแบบเรือนพื้นถิ่น

สถาปัตยกรรมแบบเรือนพื้นถิ่น ที่พบในพื้นที่เทศบาลตำบลห้วยยอดส่วนใหญ่จะตั้งอยู่บริเวณรอบนอกของเขตเทศบาลในพื้นที่ชุมชน หลังวัดห้วยยอด ชุมชนวัดมณา ชุมชนหน้าวัดห้วยยอด เป็นต้น มีทั้งที่เป็นอาคารเรียนไม้ชั้นเดียวหรือสองชั้น และมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะการใช้สอยและบริบทของพื้นที่นั้นๆ

ภาพที่ 5.23 ตัวอย่างสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด

ข) สถาปัตยกรรมแบบผสมผสานศิลปะจีน – ยุโรป

เนื่องจากในอดีตเมืองห้วยยอดเป็นเมืองศูนย์กลางอุตสาหกรรมเหมืองแร่ที่สำคัญมากแห่งหนึ่งของภาคใต้ ในช่วงระยะเวลาเกือบ 100 ปี ของการทำเหมืองแร่ ทำให้เมืองห้วยยอดกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ซึ่งเป็นแหล่งรวมของประชาชนจากหลากหลายชนชาติ ทั้งชาวจีนที่อพยพจากเกาะปีนัง หรือชาวอังกฤษที่เข้ามาทำงานในฐานะนายช่างวิศวกรในเหมืองแร่ นอกจากนั้น ชุมชนห้วยยอดยังมีประวัติในการติดต่อค้าขายกับต่างชาติหลายประเทศ จึงได้รับ

อิทธิพลรูปแบบสถาปัตยกรรมจากศิลปะจีนและยุโรปผสมผสานกันเป็นรูปสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะหลายรูปแบบ ซึ่งสามารถจำแนกได้ตามลักษณะรูปทรง วัสดุ เทคนิคการก่อสร้าง การตกแต่งอาคาร และความเชื่อความศรัทธาออกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) สถาปัตยกรรมแบบชิโน – โปรตุเกสแท้ 2) สถาปัตยกรรมแบบชิโน – โปรตุเกสประยุกต์ 3) สถาปัตยกรรมที่สร้างความเชื่อ และ 4) สถาปัตยกรรมแบบจีนพื้นถิ่น

- อาคารแบบชิโน – โปรตุเกสแท้ ได้แก่ อาคารที่มีโครงสร้างเป็นกำแพงรับน้ำหนักมีอาเขตด้านหน้าอาคาร และมีลวดลายประดับอาคารแบบจีน – ยุโรป เช่น หัวเสาปูนปั้นฉลิมหากร หรือขอบหน้าต่าง เป็นต้น อาคารลักษณะนี้สามารถพบเห็นได้ในพื้นที่ชุมชนตลาดห้วยยอด ซึ่งอาคารส่วนใหญ่ยังคงใช้รูปแบบและวัสดุแบบเดิมอยู่ โดยเฉพาะกลุ่มอาคารบริเวณริมถนนเพชรเกษม

ภาพที่ 5.24 ตัวอย่างสถาปัตยกรรมชิโน-โปรตุเกสแท้ในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด

- อาคารแบบชิโน – โปรตุเกสประยุกต์ ได้แก่ อาคารที่มีโครงสร้างเสาและคานคอนกรีตเสริมเหล็ก ใช้เสาเพื่อการรับน้ำหนักแต่ยังคงมีลวดลายประดับอาคารในส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นลวดลายแบบจีนหรือยุโรปก็ได้ อาคารลักษณะเช่นนี้สามารถพบเห็นได้ในพื้นที่ชุมชนตลาดห้วยยอดเช่นกัน เช่น บริเวณริมถนนเพชรเกษม และถนนนครกิจบำรุง บริเวณด้านหน้าสถานีรถไฟห้วยยอด เป็นต้น

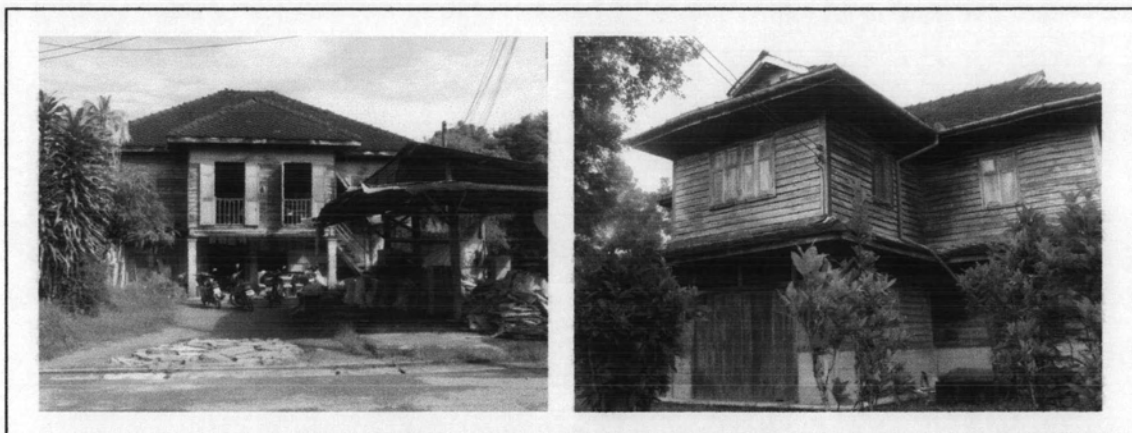

ภาพที่ 5.25 ตัวอย่างสถาปัตยกรรมจีน-โปรตุเกสประยุกต์ในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด

- อาคารที่สร้างตามความเชื่อ ได้แก่ อาคารที่มีรูปแบบลักษณะที่ผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมจีน – ยุโรป เป็นอาคารที่สร้างตามหลักฮวงจุ้ยหรือตามลักษณะความเชื่อของแต่ละเชื้อชาติ ศาสนา เช่น มีการเปิดช่องแสงบริเวณหลังคาเพื่อรับเอาสิ่งดี ๆ จากสวรรค์ลงมายังบ่อน้ำภายในบ้าน หรือการตั้งเจ้าที่ให้อยู่ตรงบริเวณโถงกลางบ้านโดยหันหน้าออกไปยังหน้าบ้าน เพื่อรับแสงจากประตูที่เปิดเข้ามาภายในบ้าน เป็นต้น ทั้งนี้รวมถึงอาคารทางศาสนาต่างๆ ซึ่งสร้างขึ้นตามแบบแผนปฏิบัติของบรรพบุรุษด้วย

ภาพที่ 5.26 ตัวอย่างอาคารที่สร้างตามความเชื่อในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด

ภาพที่ 5.27 ตัวอย่างอาคารที่มีการผสมระหว่างฝีมือช่างท้องถิ่นกับองค์ประกอบศิลปะจีนในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด

- อาคารที่มีการผสมระหว่างฝีมือช่างท้องถิ่นกับองค์ประกอบศิลปะจีน ได้แก่ อาคารที่ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ริมถนนที่สร้างขึ้นใหม่ หรือแทรกอยู่ตามบริบทของเมืองโดยทั่วไป มีลักษณะเป็นเพียงการนำเอาช่องลมที่มีลวดลาย ศิลปะแบบจีนเข้ามาใช้ในการประดับอาคาร รูปแบบอาคารลักษณะนี้เป็นรูปแบบอาคารที่พบได้มากที่สุด ในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนตลาดห้วยยอด ชุมชนถนนแพรก ชุมชนกวนอู และกระจายตัวในชุมชนต่างๆ ทั้ง 8 ชุมชน

ค) สถาปัตยกรรมยุคสมัยใหม่

ยุคสมัยใหม่ (Modern Architecture) ตรงกับยุคแห่งความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม ที่เน้นการออกแบบด้วยระบบก่อสร้างสำเร็จรูป เน้นความสำคัญของกระจกและเหล็กอันเป็นวัสดุก่อสร้างที่สะท้อนความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม และเน้นในเรื่องของความประหยัดตรงไปตรงมาในเรื่องของการใช้สอย ตัดความฟุ่มเฟือยหรูหราทางอารมณ์ หรือการเอาใจใส่ในรายละเอียดปลีกย่อยของสถาปัตยกรรมทิ้งไป คิดเป็นเหตุเป็นผล คิดเป็นเชิงเส้นตรงทางคณิตศาสตร์ เน้นความรู้สึกรู้สึกของทั้งเส้นตั้ง เส้นนอน และเส้นทะแยง ซึ่งรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากยุคทันสมัยนิยมนี้ภายในเมืองห้วยยอดเองก็มีปรากฏให้เห็นอยู่เป็นจำนวนไม่น้อยในปัจจุบัน โดยเฉพาะในพื้นที่ชุมชนตลาดห้วยยอด ชุมชนหน้าวัดห้วยยอด และชุมชนถนนแพรก

ภาพที่ 5.28 ตัวอย่างอาคารที่มีรูปแบบทันสมัยนิยมในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด

ง) สถาปัตยกรรมแบบมีลักษณะเฉพาะ

เป็นอาคารที่มีรูปแบบโครงสร้างในการก่อสร้างที่คล้ายคลึงกันหรือเหมือนกัน ได้แก่ อาคารราชการ และอาคารของรัฐวิสาหกิจ ที่ตั้งอยู่บริเวณโดยรอบสถานที่ราชการของเมือง เช่น อาคารสถานีตำรวจภูธรอำเภอห้วยยอด บ้านพักข้าราชการ อาคารที่ว่าการอำเภอ สถานีรถไฟ เป็นต้น

บ้านพักเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์

อาคารเรียน โรงเรียนห้วยยอดคดกสิ่งวิทยาคาร

ภาพที่ 5.29 ตัวอย่างอาคารที่มีรูปแบบเฉพาะแบบสถาบันราชการในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด

3) องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม

นอกจากการศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าและเอกลักษณ์แล้ว ส่วนหนึ่งที่สำคัญในการประเมินคุณค่าสถาปัตยกรรม คือ การศึกษาองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม (Architectural Element) โดยมุ่งเน้นที่จะศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบที่รวมกันขึ้นเป็นอาคารหรือสถาปัตยกรรมและส่งผลให้อาคารหรือสถาปัตยกรรมมีคุณค่าและความงดงามควรค่าแก่การอนุรักษ์ โดยจะแบ่งประเด็นที่ศึกษาออกเป็น 7 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) เทคนิคการก่อสร้าง 2) วัสดุผนังหลังคา 3) ช่องลมและช่องแสง 4) ประตูและหน้าต่าง 5) ระเบียงค้ำยัน 6) บ่อน้ำ และ 7) ทางเข้าใต้หลังคา

ก) เทคนิคการก่อสร้าง

อาคารเก่าที่มีคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรมส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอดมีเทคนิคการก่อสร้างที่หลากหลายแตกต่างกันตามวัสดุ งบประมาณ และมีมือช่างก่อสร้าง ซึ่งสามารถแบ่งเทคนิคการก่อสร้างออกเป็น 2 แบบ ตามลักษณะของโครงสร้างรับน้ำหนัก ได้แก่ โครงสร้างผนังรับน้ำหนัก แบบก่ออิฐ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นอาคารแบบชิโน - โปรตุเกสแท้ และโครงสร้างแบบเสาคานและผนังปูนหล่อ ซึ่งพบมากในกลุ่มอาคารชิโน - โปรตุเกสประยุกต์ รวมถึงเรือนพื้นถิ่นที่มีการผสมผสานกันระหว่างผนังไม้และผนังปูนหล่อ

ข) วัสดุผนังหลังคา

วัสดุผนังหลังคาถือเป็นหนึ่งองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม ที่สามารถสะท้อนคุณค่าและเอกลักษณ์ ยุคสมัยของอาคารนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี โดยวัสดุผนังหลังคาที่เป็นของแท้ดั้งเดิมของอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่มวัสดุด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 จากหญ้าคาและหญ้าแฝกเป็นวัสดุที่เป็นที่นิยมอย่างมากในการสร้างบ้านในอดีตซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบ้านคนจีน ซึ่งปัจจุบันยังคงเหลืออยู่เพียงไม่กี่หลัง กลุ่มที่ 2 กระจับปี่ เป็นวัสดุผนังหลังคาอีกชนิดหนึ่งในปัจจุบันยังคงแสดงออกถึงคุณค่าของท้องถิ่นเมืองตรังได้เป็นอย่างดี เนื่องจากมีแหล่งผลิตหลงเหลืออยู่เพียงแห่งเดียวในบริเวณบ้านนายชวน หลีกภัย ในพื้นที่เทศบาลตำบลมีอาคารหลายหลังที่ยังคงใช้วัสดุผนังหลังคาเป็นกระจับปี่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาปัตยกรรมแบบชิโนโปรตุเกสประยุกต์ และสถาปัตยกรรมแบบเรือนไทยภาคใต้ กลุ่มที่ 3 กระจับปี่ดินเผา มีลักษณะแตกต่างจากกระจับปี่ดินเผาแบบหางมนหรือหางเหยี่ยวซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของสถาปัตยกรรมไทยประเภทวัด แต่กระจับปี่ดินเผาที่พบในสถาปัตยกรรมจีนจะเป็นกระจับปี่ดินเผารูปโค้งประกอบซ้อนกัน พบมากในสถาปัตยกรรมแบบชิโนโปรตุเกสประยุกต์และอาคารประเภทศาลเจ้า กลุ่มที่ 4 กระจับปี่คอนกรีตลอนเหลี่ยม ซึ่งพบมากในอาคารที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบชิโน - โปรตุเกสประยุกต์

ภาพที่ 5.30 ตัวอย่างวัสดุหลังคาของอาคารในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด

ค) ช่องลม – ช่องแสง

ในสมัยก่อนที่ยังไม่มีความเจริญทางด้านวัสดุในการก่อสร้างอย่างเช่น กระฉก และยังไม่มีการพัฒนาที่ใช้ระบายความร้อนภายในอาคาร ลักษณะอาคารบ้านเรือนที่เกิดขึ้นจึงต้องมีช่องลมช่วยในการระบายอากาศ หรือแม้กระทั่งการถ่ายเทอากาศภายในอาคารและช่องแสงที่ช่วยในการสาดส่องของแสงเข้ามายังภายในอาคาร ทั้งหมดเหล่านี้ล้วนเป็นการเรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติมากกว่าที่จะอยู่เหนือธรรมชาติ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวไทยเชื้อสายจีนในอดีตได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 5.31 ตัวอย่างรูปแบบช่องลม ช่องแสงของอาคารในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด

ง) ประตู หน้าต่าง

ลักษณะที่โดดเด่นอีกประการหนึ่งของรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบชิโน - โปรตุเกส คือ ลวดลายปูนปั้นที่ประดับอยู่เหนือบริเวณวงกบประตูหน้าต่างซึ่งในรายละเอียดของประตูหน้าต่างก็เป็นอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้อาคารมีความสวยงามไม่ว่าจะเป็นหน้าต่างบานเปิดเดี่ยว หรือบานเปิดคู่ ที่มีทั้งแบบบานเกล็ดธรรมดาไปจนถึงบานเกล็ดปิดตายก็ตามส่งผลให้เกิดความกลมกลืนระหว่างผนัง และประตูหน้าต่างที่ใช้ในการประดับอาคารได้เป็นอย่างดี

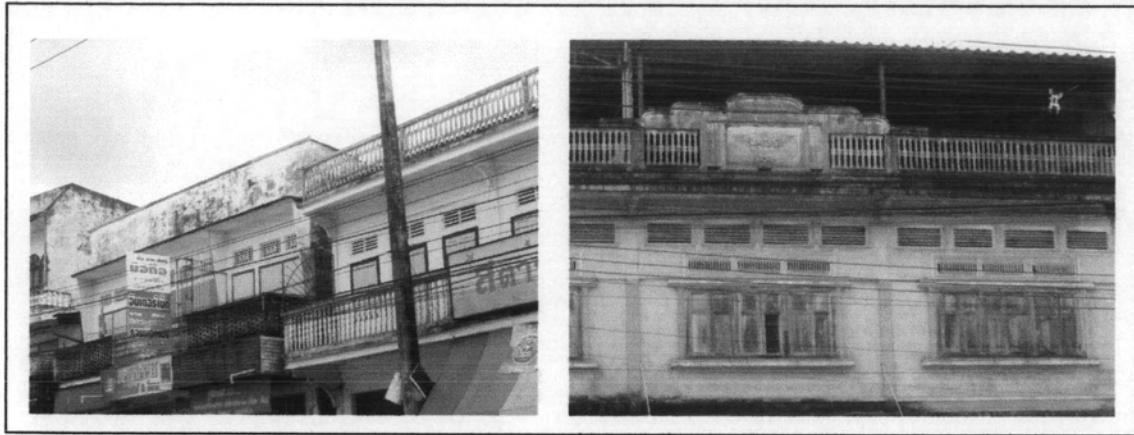
ภาพที่ 5.32 ตัวอย่างรูปแบบประตูและหน้าต่างของอาคารในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด

จ) ระเบียบ ค้ายัน

ห้วยยอดเป็นเมืองที่ประกอบไปด้วยหลายกลุ่มคน หลายเชื้อสาย ศาสนา ดังนั้นจึงได้รับอิทธิพลทางด้านสถาปัตยกรรมจากชาติอื่นๆ เข้ามาไม่น้อยเช่นกัน รวาระเบียญและค้ายันเป็นองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมอย่างหนึ่งที่สะท้อนถึงความหลากหลายด้านสถาปัตยกรรมของเมืองห้วยยอดได้เป็นอย่างดี รวาระเบียญส่วนใหญ่ที่พบในสถาปัตยกรรมแบบชิโน - โปรตุเกสในพื้นที่เทศบาลตำบลห้วยยอด จะมีลักษณะเป็นราวระเบียญคอนกรีตเสริมเหล็กประดับลวดลายแบบจีนอย่างง่าย โดยมักจะมีตัวอักษรภาษาจีนประดับอยู่ตรงกลางของราวระเบียญเพื่อบอกชื่ออาคารหรือร้านค้านั้น ๆ ส่วนค้ายันจะให้ประดับระหว่างเสากับส่วนที่ยื่นออกมาของหลังคาสำหรับอาคารที่มีโครงสร้างไม้ค้ายันจะประดับด้วยไม้ฉลุลวดลายแบบอังกฤษ ส่วนอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ค้ายันจะเป็นปูนปั้นลวดลายแบบจีนและยุโรปผสมผสานกัน

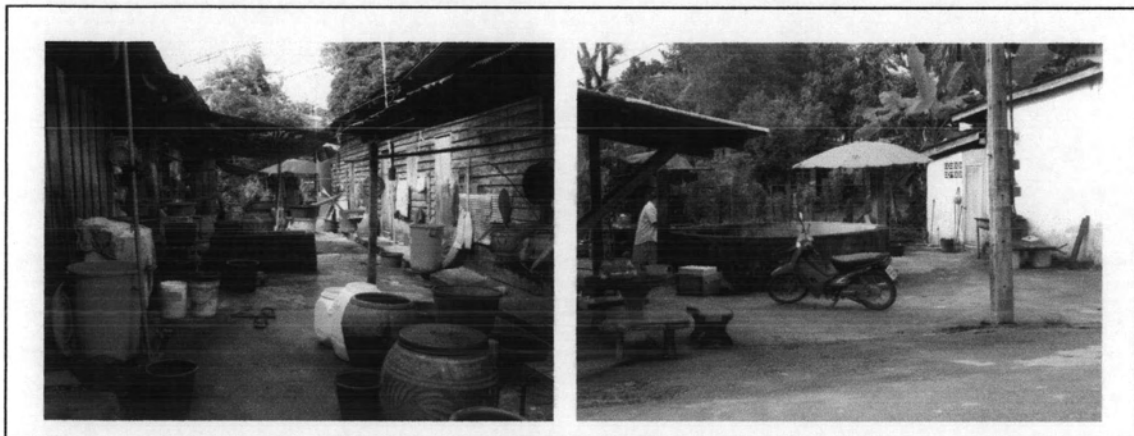
ภาพที่ 5.33 ตัวอย่างรูปแบบค้ายันของอาคารในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด

ภาพที่ 5.34 ตัวอย่างรูปแบบระเบียงและราวกันตกของอาคารในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด

จ) บ่อน้ำ

เนื่องจากห้วยยอดมีลักษณะเด่นทางภูมิศาสตร์ โดยมีน้ำใต้ดินที่อุดมสมบูรณ์ ดังนั้นจึงทำให้อาคารบ้านเรือนแต่ละหลังประกอบไปด้วยบ่อน้ำกินน้ำใช้ที่ขุดกันขึ้นมาเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันให้ได้พบเห็นอยู่ทั่วไป อีกทั้งประกอบกับหลักความเชื่อเรื่องฮวงจุ้ย ที่ทางคนจีนมีความเชื่อว่าจะต้องมีการเปิดช่องแสงตรงหลังคาให้ตรงกับบ่อน้ำภายในบ้านเพื่อรองรับเอาสิ่งดีๆ จากสวรรค์ที่ประทานมาให้ แม้ว่าในปัจจุบันบ่อน้ำกินน้ำใช้จะมีบทบาทลดลงจากสมัยก่อนก็ตามแต่ชาวไทยเชื้อสายจีนก็ยังคงเก็บบ่อน้ำเอาไว้ เพื่อใช้น้ำจากบ่อในช่วงฤดูแล้ง และช่วยสร้างความร่มเย็นให้กับบ้านบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า บ่อน้ำจะเป็นเสมือนภาชนะที่รองรับเอาความสุขที่สวรรค์ประทานลงมาให้ต่อไป

ภาพที่ 5.35 ตัวอย่างบ่อน้ำของอาคารในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด

ช) ทางเท้าใต้หลังคา

อาคารตึกแบบชิโน - โปรตุเกส จะมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากตึกแถวและห้องแถวแบบจีน คือ การมีช่องทางเดินภายใต้หลังคานำบ้าน ซึ่งชาวห้วยยอดเรียกทับศัพท์ภาษาจีนผสมมาเลยว่า "โหวง - กากี้" ซึ่งทางเหล่านี้มใช้แท่งหินแกรนิตซึ่งสั่งซื้อมาจากปิ่นมาปูพื้นทางเท้าทางเดินเท้าใต้หลังคา (Arcade) นี้แสดงให้เห็นถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 5.36 ตัวอย่างทางเท้าใต้หลังคาของอาคารในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด

ความหลากหลายของสถาปัตยกรรมในเมืองห้วยยอดที่ผ่านยุคผ่านสมัยหลายชั่วอายุคน นอกจากจะสะท้อนความละเอียดอ่อนของช่างฝีมือแล้ว ยังบอกเล่าเรื่องราวในประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานที่ยาวนาน และการผสมผสานของวัฒนธรรมที่หลากหลายบนผืนแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยภูมิประเทศที่งดงาม ก่อให้เกิดคุณค่าและเอกลักษณ์ที่งดงามและส่งผลก่อให้เกิดสุนทรียภาพแก่ชาวเมือง และเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งต่อความสุนทรียภาพไปยังชนรุ่นหลังต่อไป

5.1.2.7 ภูมิสถาปัตยกรรม

คุณค่าและเอกลักษณ์ด้านความงามและสุนทรียภาพอีกประการหนึ่งของเมืองห้วยยอด อันเกิดจากสภาพภูมิประเทศที่ที่งดงามด้วยภูเขาสูงที่สลับกับเนินเขาและที่ราบเป็นลูกคลื่น ประกอบกับความสำคัญของเมืองห้วยยอดในฐานะเมืองหน้าด่านที่ใช้สำหรับรับเสด็จพระราช

ดำเนินของพระมหากษัตริย์หลายพระองค์ในคราวที่เสด็จหัวเมืองปักศรีใต้ ก่อให้เกิดภูมิสถาปัตยกรรมที่ตกแต่งเมืองให้งดงามสมพระเกียรติ

ภูมิสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นมากที่สุดของเมืองห้วยยอด คือ สวนตำหนักกรีนรมย์ ซึ่งเป็นพระตำหนัก หนึ่งในสองแห่งในจังหวัดตรัง (ตำหนักกรีนรมย์และตำหนักจันทร์) ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ในคราวที่เสด็จประพาสแหลมมลายู ประมาณ พ.ศ. 2458 ภายในสวนเป็นที่ตั้งของพระตำหนักขนาดย่อมที่ใช้เป็นที่ประทับ และสวนต้นไม้ขนาดใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพรรณพืชหายากและพืชในวรรณคดี อายุกว่าร้อยปี เช่น ปาล์มพญาตริง ปีบทอง เทพทาโร กฤษณา ก้นเกรา จามจุรี เป็นต้น ปัจจุบันอยู่ในการดูแลของสำนักงานเทศบาลตำบลห้วยยอดและเปิดเป็นสวนสาธารณะชื่อว่า "สวนสาธารณะตำหนักกรีนรมย์" เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและออกกำลังกายของประชาชนทั่วไป

นอกจากนี้ ในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอดยังมีภูมิสถาปัตยกรรมอีกอย่างหนึ่งที่ทรงคุณค่าไม่น้อยกว่าตำหนักกรีนรมย์ นั่น คือสนามกีฬาากลางอำเภอห้วยยอด ซึ่งสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2530 เพื่อเป็นสถานที่ออกกำลังกาย แข่งขันกีฬา และพักผ่อนหย่อนใจของประชาชนทั่วไป ภายในเป็นสวนสาธารณะและสนามกีฬาหลายแห่งที่ตั้งลดหลั่นกันตามระดับชั้นความสูงของภูมิประเทศซึ่งเป็นเนินเขาสลับกับที่ราบ ตกแต่งด้วยพรรณไม้พื้นเมืองและพืชเศรษฐกิจที่หลากหลายนับร้อยชนิด เช่น สะตอ เนียง เทียม เทพทาโร จั๋ง ศรีตรัง เสม็ด เป็นต้น อีกทั้งบริเวณด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกของสนามกีฬายังเป็นที่ตั้งของป่าชุมชนซึ่งสามารถพบพันธุ์ไม้หายากหลายชนิด ปัจจุบันนอกจากจะเป็นสาธารณูปการที่สำคัญแล้ว สนามกีฬาแห่งนี้ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านพฤกษศาสตร์ที่สำคัญสำหรับเยาวชนในพื้นที่และผู้สนใจอีกด้วย

ในช่วงต้นปีงบประมาณ 2550 (เดือนตุลาคม พ.ศ. 2550) สำนักงานเทศบาลตำบลห้วยยอดได้รับการสนับสนุนงบประมาณบางส่วนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดตรังในการดำเนินการก่อสร้างสวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา หรือโครงการสร้างสวนเพื่อพ่อ ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าสถานีรถไฟห้วยยอด ซึ่งเป็นพื้นที่เขตทางของการรถไฟ เป็นสวนสาธารณะขนาดกลาง ประดับด้วยศาลาพักผ่อนแบบแก่งหิน และประติมากรรมที่สะท้อนมรดกทางวัฒนธรรมที่งดงามของท้องถิ่น เช่น ประติมากรรมรูปทรงนกเขา เป็นต้น สวนสาธารณะแห่งนี้ไม่เพียงแต่เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและก่อให้เกิดทัศนียภาพที่งดงามให้กับเมืองห้วยยอดเท่านั้น แต่ยังสามารถเชื่อมต่อกับกลุ่มอาคารสำนักงานและบ้านพักเจ้าหน้าที่ของหน่วยตรวจรถชุมทางทุ่งสงซึ่งตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกของสวนสาธารณะอีกด้วย

ภูมิสถาปัตยกรรมที่งดงามและมีเอกลักษณ์ นอกจากจะเป็นเครื่องมือชี้วัดถึงคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนและความเป็นเมืองน่าอยู่แล้ว สวนสาธารณะเหล่านี้ยังสะท้อนคุณค่าความ

สำคัญเชิงประวัติศาสตร์และความเจริญรุ่งเรืองของเมืองห้วยยอดอีกด้วย จึงถือได้ว่าภูมิสถาปัตยกรรมเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่สะท้อนคุณค่าและเอกลักษณ์ด้านความงามและสุนทรีย์ภาพของเมืองห้วยยอด

5.1.3 คุณค่าและเอกลักษณ์ด้านเศรษฐกิจ

ฐานเศรษฐกิจหลักของเมืองห้วยยอดมีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากทรัพยากรธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย ในช่วงเริ่มต้นของการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ชุมชนควนหนังข้าและชุมชนตาชี บริเวณริมคลองห้วยแห่ง ชาวเมืองอาศัยการเพาะปลูกเพื่อใช้ในการบริโภค โดยอาศัยทรัพยากรน้ำจากคลองห้วยแห่งในการเพาะปลูก ฐานเศรษฐกิจหลักของเมืองในขณะนั้น จึงขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรม จนกระทั่งมีการขุดค้นพบสายเหมืองแร่ขนาดใหญ่ผ่านพื้นที่ฝั่งตะวันตกของเทศบาล ตั้งแต่ บ้านท่ามะพร้าว บ้านป่าขี้ทราย บ้านตลาดโน บ้านโนเตา บ้านเขาปูน เป็นต้น ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ทำให้ฐานเศรษฐกิจหลักของเมืองจึงเปลี่ยนแปลงไปเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมเหมืองแร่ของจังหวัดตรัง

จนกระทั่งสายเหมืองแร่ตีบุกในอำเภอห้วยยอดเริ่มหมดไป ประกอบกับราคาเหมืองแร่ที่ตกต่ำ ทำให้อุตสาหกรรมเหมืองแร่ล่มสลายลงไป ในขณะที่ภาคพาณิชย์กรรมเริ่มขยายตัวมากขึ้น เนื่องจากสถานที่ตั้งเป็นทางผ่านของหัวเมืองขนาดใหญ่หลายเมือง ทำให้ภาคพาณิชย์กรรมกลายเป็นฐานเศรษฐกิจหลักของเมืองในขณะนั้น แต่เมื่อมีการขยายระบบการคมนาคมขนส่งในระดับภูมิภาคและมีการก่อสร้างถนนเลียบเมืองทำให้ภาคพาณิชย์กรรมของเมืองเริ่มถดถอย จนในที่สุดบทบาทของเมืองก็เปลี่ยนแปลงไปเป็นศูนย์กลางที่อยู่อาศัย แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันเมืองห้วยยอดก็ยังมีบทบาทสำคัญด้านเศรษฐกิจในฐานะศูนย์กลางการค้าระดับอำเภอ และยังคงรักษาคุณค่าและเอกลักษณ์ด้านเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมเอาไว้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งประกอบด้วย คุณค่าและเอกลักษณ์ด้านพาณิชย์กรรม และคุณค่าและเอกลักษณ์ด้านเกษตรกรรม

5.1.3.1 คุณค่าและเอกลักษณ์ด้านพาณิชย์กรรม

คุณค่าและเอกลักษณ์ด้านเศรษฐกิจของเมืองห้วยยอดในปัจจุบัน มีความเกี่ยวข้องกับภาคพาณิชย์กรรมระดับจุลภาค ลักษณะที่โดดเด่นสำคัญด้านเศรษฐกิจประการหนึ่งของเมืองห้วยยอด นั่นคือ พาณิชยกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหาร ซึ่งในพื้นที่เทศบาลมีร้านอาหารที่เก่าแก่หลายร้านซึ่งยังสืบทอดสูตรการปรุงอาหารที่เก่าแก่แบบดั้งเดิมกว่า 100 ปี อาหารเก่าแก่ที่ขึ้นชื่อมากที่สุดของเมืองห้วยยอด คือ ขนมเค้กไหหล่า หรือ เค้กเมืองตรัง ซึ่งมีต้นกำเนิดจากชาวจีนไหหล่าที่อพยพหนีภัยสงครามจากประเทศจีน เข้ามาตั้งรกรากในเมืองห้วยยอดในช่วงต้นรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และนำเอาสูตรการทำขนมเค้ก หรือขนมไข่ (เป็นสูตรที่

พัฒนามาจากขนมฝรั่งกุฎีจีน) เข้ามาเผยแพร่เป็นครั้งแรกในเมืองห้วยยอด และค่อยๆ ขยายตัวออกไปในพื้นที่ตำบลลำภูราและกลายเป็นขนมที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั่วไป นอกจากนั้นอาหารอีกชนิดหนึ่งที่มีสูตรเก่าแก่และถ่ายทอดกันมาหลายชั่วอายุคน นั่นก็คือ หมูย่างเมืองตรัง เป็นหมูย่างที่ใช้หมูซี่พริ้วซึ่งเป็นหมูพื้นเมืองของจังหวัดพัทลุงมีขนาดเล็กและหนังบางและไขมันน้อย ปรุงรสและหมักด้วยเครื่องเทศกว่า 30 ชนิด และนำผึ่งขั้นดี นำเข้าเตาย่างทั้งตัวเป็นเวลากว่า 5 ชั่วโมง เพื่อให้ได้หมูย่างที่มีหนังกรอบและรสชาติความอร่อยซึมเข้าถึงเนื้อด้านใน ปัจจุบันหมูย่างเมืองห้วยยอดถือเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงในระดับประเทศและมีการส่งออกไปยังต่างประเทศอีกด้วย นอกจากขนมเค้กไหลล่าและหมูย่างแล้วยังมีสูตรอาหารที่มีความเก่าแก่หลากหลายชนิดที่สามารถพบได้ในตลาดเช้าหรือร้านอาหารที่ตั้งอยู่เรียงรายริมถนนเพชรเกษมซึ่งเป็นเสมือนเส้นเลือดหลักที่หล่อเลี้ยงธุรกิจการค้าในเมืองห้วยยอด ซึ่งสูตรอาหารที่มีความโดดเด่นและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวได้แก่ หมูเกาหลี หมูคอง ขนมจีนน้ำยาตรัง ไก่กอและ ผักบู้งให้หมูสูตรกวาดตุง ข้าวมันไก่ไหลล่า บะหมี่หมอบสูตรกวาดตุง ขนมไหว้เจ้าประเภทต่างๆ ขนมจีบสังขยา ขนมเต่าส้อ ขนมหน้าแตก ข้าวเหนียวแกงไก่ เป็นต้น

คุณค่าและเอกลักษณ์ด้านเศรษฐกิจของเมืองห้วยยอดนอกเหนือจากร้านอาหารที่มีชื่อเสียงแล้ว ร้านค้าเก่าแก่ก็ถึงเป็นอีกหนึ่งเสน่ห์ที่ยังพบเห็นได้ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งร้านขายของชำ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาคารพาณิชย์แบบชิโนโปรตุกีสและบ้านแถวแบบจีนซึ่งยังคงรักษารูปแบบและสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมเอาไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ลักษณะที่โดดเด่นประการหนึ่งของร้านค้านี้คือ ป้ายชื่อร้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาษาจีน เป็นป้ายไม้แกะสลักที่มีอายุยาวนานเท่าๆ กับอายุของร้าน มีมือช่างแกะสลักชาวจีน ป้ายส่วนใหญ่มีพื้นหลังสีดำและสีแดง ประดับด้วยตัวอักษรลงรักปิดทองคำเปลวซึ่งเป็นตัวอักษรที่ประดิษฐ์ขึ้นเป็นการเฉพาะมีลวดลายวิจิตรสวยงาม ถึงแม้ว่าปัจจุบันร้านค้านี้หลายร้านปิดตัวลงเนื่องจากระบบการค้าสงของห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ แต่ป้ายชื่อร้านก็ยังถูกเก็บรักษาเอาไว้เพื่อรำลึกถึงอาชีพของบรรพบุรุษ และเชื่อว่าป้ายเหล่านี้จะช่วยให้ชีวิตลูกหลานเจริญรุ่งเรือง

องค์ประกอบทางเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมที่สำคัญประการหนึ่งของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดตรัง คือ ร้านน้ำชา หรือร้านกาแฟ เนื่องจากวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนที่นิยมดื่มน้ำชาและกาแฟเป็นอาหารเช้า และใช้ร้านกาแฟเป็นสถานที่พบปะพูดคุยเรื่องราวที่เกิดขึ้นประจำวัน ทำให้เกิดร้านน้ำชาหรือร้านกาแฟขึ้นหลายสิบแห่งในเมืองห้วยยอด ร้านน้ำชาส่วนใหญ่เป็นร้านเก่าแก่ที่สืบทอดกิจการต่อกันมาหลายชั่วอายุคน บางร้านมีอายุกว่า 100 ปี เอกลักษณ์ที่สำคัญของร้านน้ำชาในเมืองห้วยยอดคือ โต๊ะอาหารที่ทำจากไม้และประดับด้วยหินอ่อนจากประเทศจีนซึ่งปัจจุบันยังคงมีให้เห็นกันอยู่หลายร้าน อาหารที่รับประทานกับชาหรือกาแฟประกอบด้วย ขนมจีบไส้หมู ซาลาเปา ขนมเค้ก ขนมปาท่องโก๋ (แป้งนึ่ง) จาไถ่ (ปาท่องโก๋) หมู

อย่าง ขนมเค็ม (ขนมกุยช่าย) ซึ่งเป็นสำหรับอาหารเช้าที่สืบทอดจากบรรพบุรุษเป็นเวลาหลายทศวรรษ ปัจจุบันยังคงมีร้านน้ำชาที่ยังคงรักษาอาหารเช้าแบบจีนโบราณนี้เอาไว้อยู่เพียงไม่กี่ร้านเท่านั้น

คุณค่าและเอกลักษณ์ด้านพาณิชยกรรมของเมืองห้วยยอดในปัจจุบันยังถูกเก็บรักษาเอาไว้เป็นอย่างดี เนื่องจากคนรุ่นหลังเห็นความสำคัญในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษเอาไว้ แต่หากพิจารณาให้ลึกซึ้งจะเห็นว่าคุณค่าและเอกลักษณ์เหล่านั้นถูกเก็บรักษาเอาไว้เพียงเปลือกนอกเท่านั้น แต่ความรุ่งเรืองด้านพาณิชยกรรมของเมืองห้วยยอดกำลังสูญสลายไปเหลือเพียงร่องรอยและหลักฐานทางกายภาพเท่านั้นที่ยังคงอยู่ สูตรการทำอาหารหลากหลายชนิดกำลังจะหายไปพร้อมๆ กับคนรุ่นเก่า ร้านค้าขายของชำขนาดเล็กที่เคยคึกคักกลับซบเซาเพราะระบบค้าส่งที่กำลังคุกคามพาณิชยกรรมระดับจุลภาคของเมือง ร้านน้ำชากาแฟกลับเป็นแหล่งรวมตัวของผู้อาวุโส การขาดสืบทอดวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมกำลังส่งผลกระทบต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ด้านพาณิชยกรรมของเมืองห้วยยอดที่ละน้อย และอาจส่งผลกระทบต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ด้านพาณิชยกรรมของเมืองห้วยยอดที่รุนแรงมากขึ้นในอนาคต

5.1.3.2 คุณค่าและเอกลักษณ์ด้านเกษตรกรรม

วิถีชีวิตของชาวห้วยยอดมีความใกล้ชิดกับเกษตรกรรมมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรตามพรลิงค์ ซึ่งมีการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีเป็นซากธัญพืชซึ่งมีอายุหลายร้อยปี แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ที่ตั้งถิ่นฐานในเมืองห้วยยอดระยะแรกเริ่มรู้จักการเพาะปลูกเพื่อยังชีพ แต่ภาคเกษตรกรรมมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างยิ่งในช่วงที่มีชาวจีนอพยพมาจากเกาะปีนังมาตั้งรกรากในพื้นที่ชุมชนควนหนังชำ และชุมชนถนนแพรกในปัจจุบัน ชาวจีนเหล่านี้มีชาวเขี้ยวชาญในการทำสวนผลไม้จึงเข้ามายึดครองพื้นที่ที่รกร้างและเปลี่ยนเป็นสวนผลไม้แบบผสมผสาน ซึ่งชาวบ้านเรียกกันว่า "สวนจีน" จนกระทั่งช่วงปี พ.ศ. 2440 พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ได้นำเอาพันธุ์ยางพาราเข้ามาปลูกในประเทศไทยเป็นครั้งแรก และเมืองห้วยยอดถือเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกยางพาราอย่างยิ่ง เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่เป็นเนินเขาสลับกับภูเขาสูงทำให้น้ำท่วมไม่ถึง ยางพาราจึงเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของเมืองห้วยยอดนับตั้งแต่นั้นจนกระทั่งปัจจุบัน

คุณค่าและเอกลักษณ์ด้านเศรษฐกิจของเมืองห้วยยอดอันเกิดจากภาคเกษตรกรรม ส่วนใหญ่จะเป็นทัศนียภาพของสวนผลไม้และสวนยางพาราที่มีความสวยงามกลมกลืนกับสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูง สวนยางพาราในเมืองห้วยยอดบริเวณชุมชนหน้าวัดห้วยยอด และชุมชนหลังวัดห้วยยอดนิยมปลูกบนพื้นที่เนินเขาโดยมีรูปแบบการปลูกแบบกั้นหอย กล่าวคือ ปลูกวนเป็นรูปวงกลมจากจุดศูนย์กลางซึ่งเป็นจุดสูงสุดของเนินเขา ค่อยๆ ไต่ระดับลงมาจนถึงเชิงเขา ซึ่งการปลูกยางพาราลักษณะนี้เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษทำให้เกษตรกรผู้

กรีดยางและเก็บน้ำยางไม่ต่อเนื่องขึ้นลงเนินครั้งละหลายเที่ยวเหมือนกับการปลูกแบบตาราง นับเป็นความชาญฉลาดของชาวสวนยางพาราในอดีตที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากยางแผ่นและน้ำยางซึ่งเกษตรกรสามารถจำหน่ายให้กับโรงงานอุตสาหกรรมยางพาราทั้งในจังหวัดตรังและจังหวัดนครศรีธรรมราชแล้ว ยางพารายังถูกนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์พื้นบ้านอื่นๆ อีกมากมาย เช่น ดอกไม้ยางพารา หน้ากากยางพารา และบล็อกรูปพลาสติกเอกรียางพารา เป็นต้น สร้างรายได้เสริมให้กับเกษตรกรอีกทางหนึ่ง

นอกจากสวนยางพาราแล้ว คุณค่าและเอกลักษณ์ด้านเกษตรกรรมของเมืองห้วยยอดที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง นั่นก็คือ สวนผลไม้แบบผสมผสาน หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า สวนจีน หรือสวนสมรม เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ต้องการให้มีผลผลิตจากสวนออกจำหน่ายได้ตลอดทั้งปี จึงเกิดสวนผลไม้ที่ปลูกพืชหลากหลายชนิดซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผลไม้ท้องถิ่น เช่น ทุเรียนบ้าน (ทุเรียนพันธุ์ท้องถิ่น) จำปาตะ ลองกอง มังคุด ลูก สับปะรด กัลลวย มะม่วง ส้มโชกุน เป็นต้น ปัจจุบันในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอดยังคงหลงเหลือสวนผลไม้แบบผสมผสานที่เก่าแก่กว่า 100 ปี อยู่ 3 แห่งใหญ่ๆ ได้แก่ สวนผลไม้ในพื้นที่ชุมชนควนอุ ชุมชนหน้าวัดห้วยยอด และชุมชนหลังวัดห้วยยอด ภายในสวนผลไม้มีทัศนียภาพที่สวยงามเนื่องจากเป็นสวนที่ตั้งอยู่บนเนินเขา และเชื่อมต่อกับเขตป่าชุมชนและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่ – เขาย่า

คุณค่าและเอกลักษณ์ด้านเกษตรกรรมของเมืองห้วยยอดที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ สวนไม้ดอกไม้ประดับ ซึ่งเป็นสวนเก่าแก่มียุกว่า 50 ปี ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชนตาชี ปัจจุบันยังคงเป็นศูนย์กลางไม้ดอกไม้ประดับของอำเภอห้วยยอด รวมทั้งสวนป่าไม้เศรษฐกิจ ในพื้นที่ชุมชนควนหนังช้างและชุมชนตาชี ซึ่งเป็นสวนที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาพื้นที่รกร้างโดยปลูกเศรษฐกิจ ได้แก่ สัก เทียม สะเดา ยูคาลิปตัส เทพทวาร เพื่อป้องกันภัยอุตสาหกรรมไม้แปรรูปในตัวเมืองตรัง สินค้าท้องถิ่นหลายชนิดเกิดจากการแปรรูปไม้เนื้ออ่อนที่เกิดจากป่าเศรษฐกิจเหล่านี้ เช่น ของเล่นไม้ยูคาลิปตัส ไม้เทพทวารแกะสลัก เฟอริมิเจอร์ไม้เทียม เป็นต้น

คุณค่าและเอกลักษณ์ด้านเกษตรกรรมของเมืองห้วยยอดในปัจจุบันถือว่าอยู่ในสถานการณ์ที่ดี เนื่องราคาผลผลิตเกษตรกรรมทั้งยางพารา ป่าเศรษฐกิจ และไม้ดอกไม้ประดับอยู่ในระดับที่สูง มีเพียงราคาผลไม้ที่ยกผันตามความต้องการของตลาดที่ไม่แน่นอนแต่เกษตรกรสวนผลไม้ก็สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตและสร้างรายได้ตลอดทั้งปี แต่ในอนาคตอันใกล้พื้นที่เกษตรกรรมในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด อาจถูกคุกคามจากการขยายตัวของเมืองเนื่องจากผังเมืองรวมเมืองห้วยยอดกำหนดในเขตพื้นที่เกษตรกรรมทางตอนเหนือของเทศบาลเป็นพื้นที่ที่พักอาศัยหนาแน่นน้อย (พื้นที่สีเหลือง) ซึ่งขัดแย้งกับสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ และอาจจะส่งผลกระทบต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ด้านเกษตรกรรมของเมืองห้วยยอดในอนาคต

5.1.4 คุณค่าและเอกลักษณ์ด้านสังคมวัฒนธรรม

เมืองห้วยยอด ถือเป็นเมืองที่มีความหลากหลายของวัฒนธรรม เนื่องจากประกอบด้วยคนจากหลากหลายชาติพันธุ์ ทั้งชาวไทย ชาวจีน ชาวมุสลิม แต่วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันเหล่านี้กลับผสมผสานกันได้เป็นอย่างดี คุณค่าและเอกลักษณ์ด้านสังคมวัฒนธรรมของเมืองห้วยยอด นอกจากจะสามารถสะท้อนออกมาให้เห็นได้ในคุณค่าและเอกลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี คุณค่าด้านความงามและสุนทรียภาพ และคุณค่าด้านเศรษฐกิจแล้ว ยังสามารถพบเห็นได้ในวิถีชีวิต ความเชื่อและหลักปฏิบัติ ประเพณีและเทศกาล รวมทั้งการละเล่นและการแสดงพื้นบ้านอีกด้วย

5.1.4.1 วิถีชีวิต ความเชื่อและหลักปฏิบัติ

วิถีชีวิตของชาวห้วยยอดมีความผูกพันกับหลักพระพุทธศาสนาและความเชื่อความศรัทธาต่อเทพเจ้าอย่างใกล้ชิด เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 80 มีเชื้อสายจีนหลากหลายชาติพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็น จีนกวางตุ้ง จีนแต้จิ๋ว จีนไหหลำ และจีนแคะ ส่วนอีกร้อยละ 20 เป็นชาวไทยชาวไทยมุสลิมและชาวไทยคริสต์ คุณค่าและเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนคือการให้ความเคารพต่อเทพเจ้าโดยจะเห็นได้จากโต๊ะหรือแท่นบูชาเทพเจ้าที่เจ้าทางซึ่งเชื่อว่าจะช่วยปกป้องรักษาคนในบ้านให้รอดพ้นจากภัยอันตรายต่างๆ และช่วยให้กิจการการค้าเจริญรุ่งเรือง รวมทั้งการกราบไหว้เทพเจ้าซึ่งทำกันทุกวันวันละสองครั้ง คือตอนเช้าและตอนเย็น

คุณค่าและเอกลักษณ์ที่โดดเด่นอีกประการหนึ่งของเมืองห้วยยอดเกิดจากความเชื่อเรื่องการตั้งถิ่นฐาน การเลือกทำเลที่ตั้ง และการสร้างบ้านเรือนของชาวจีนตามหลัก "ฮวงจุ้ย" ซึ่งสามารถเห็นได้ตั้งแต่การเลือกทำเลที่ตั้งของเมืองซึ่งด้านหน้าเป็นคลองและด้านหลังเป็นภูเขา จนกระทั่งองค์ประกอบของบ้านเช่น บ่อน้ำกลางบ้านซึ่งตรงกับช่องเปิดแสงระหว่างอาคารด้านหน้าและอาคารด้านหลัง ทั้งนี้เพื่อรับความสุขและพรอันเป็นมงคลจากสวรรค์ ความเชื่อเรื่องหลักฮวงจุ้ยยังคงมีอิทธิพลต่อการเลือกทำเลที่ตั้งของบ้านเรือนของชาวห้วยยอดอยู่ในปัจจุบัน

5.1.4.2 ประเพณีและเทศกาล

คุณค่าและเอกลักษณ์ด้านสังคมและวัฒนธรรมของเมืองห้วยยอดถูกถ่ายทอดผ่านประเพณีและเทศกาลต่างๆ ซึ่งเกิดจากความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ทั้งพุทธศาสนา นิกายเถรวาทและนิกายมหายาน ประกอบด้วยประเพณีและเทศกาลสำคัญ 8 ประการด้วยกัน ได้แก่ เทศกาลถือศีลกินเจ เทศกาลขึ้นปีใหม่ เทศกาลตรุษจีน ประเพณีแข่งเม้ง เทศกาลวันสารทไทย (ชิงเปรต) ประเพณีการชักพระ (ลากพระ) ประเพณีแต่งงาน และประเพณีงานศพ

- 1) เทศกาลถือศีลกินเจ

จัดขึ้นในช่วงเดือน 9 ของทุกปี ระยะเวลาี้จะมีศาลเจ้าต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตเทศบาล ได้แก่ ศาลเจ้ากิ้วอ๋องไต่เต่ ศาลเจ้าแม่กวนอิม ศาลเจ้าตัวเป๊ะก้ง จัดให้มีการกินเจและประทับทรงของบรรดาเทพเจ้าต่าง ๆ ที่ลงมาอวยชัยให้พร

2) เทศกาลขึ้นปีใหม่

จัดขึ้นทุกวันที่ 1 มกราคม ของทุกปี เทศบาลจะจัดให้มีการทำบุญตักบาตรบริเวณหน้าสำนักงานเทศบาล ซึ่งเป็นประเพณีที่สำคัญอีกประเพณีหนึ่งของชาวอำเภอห้วยยอด

3) เทศกาลตรุษจีน (ปีใหม่จีน)

จัดขึ้นในเดือน 3 ของทุกปี การไหว้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว และเยี่ยมญาติพี่น้อง โดยเทศบาลจะมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในวันจ่ายก่อนถึงวันตรุษจีน 2 วัน โดยภายในงานจัดให้มีการส่งเสริมการขายพืช ผัก ผลไม้ ของเช่นไหว้ของพ่อค้า แม่ค้า การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมตามประเพณีเพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณีอันดีงามให้คงอยู่สืบไป การรณรงค์ให้ประชาชนหันมาบริโภคสินค้าที่ปลอดภัยและถูกหลักอนามัย

4) ประเพณีเหิงเม้ง (ไหว้สุสาน)

โดยญาติพี่น้องมาร่วมกันในการไหว้สุสานนั้น ๆ ด้วย เป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ นิยมมาพบปะสังสรรค์กันทุกปี จะเริ่มตั้งแต่ช่วงต้นสัปดาห์ที่ 1 ส่วนใหญ่จะเริ่มตั้งแต่วันที่ 5 เมษายน ของทุกปี เป็นวันสำคัญอีกวันหนึ่งของพี่น้องชาวไทยเชื้อสายจีน ที่ได้ปฏิบัติสืบกันมาเป็นเวลาช้านาน เพื่อแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบรรพชนของตนที่ได้สร้างคุณประโยชน์ต่าง ๆ ไว้ อีกทั้งยังถือเป็นโอกาสรวมญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกล จะได้กลับมาเช่นไหว้บรรพบุรุษของตนทุกปี ซึ่งตามสุสานต่าง ๆ บรรดาชาวไทยเชื้อสายจีนจะนำอาหารคาวหวาน ผลไม้ รวมทั้งหมูย่าง ซึ่งเป็นอาหารขึ้นชื่อประจำเมืองตรังมาเช่นไหว้ และได้มีการแข่งขันฟุตบอลเชื่อมความสัมพันธ์เป็นประจำทุกปี

5) เทศกาลวันสารทไทย (ชิงเปรต)

เทศกาลวันสารทไทย หรือวันชิงเปรต หรือวันสารทเดือนสิบ เป็นเทศกาลที่จัดขึ้นเพื่อรำลึกถึงบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว และเพื่อทำบุญทำทานให้กับดวงวิญญาณที่ไร้ญาติ จัดขึ้นในช่วงเดือนสิบของทุกปีที่วัดห้วยยอด

6) ประเพณีการชักพระ (ลากพระ)

การชักพระ หรือ ลากพระ เป็นประเพณีเก่าแก่ที่นิยมปฏิบัติกันในภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งในอดีตเป็นการชักพระทางน้ำในแม่น้ำตรังบริเวณบ้านท่าประดู่ แต่ปัจจุบันเป็นการชักพระทางบก จากวัดห้วยยอด ผ่านถนนเพชรเกษม ไปยังสำนักงานเทศบาลตำบลห้วยยอดแล้วกลับมาที่วัดห้วยยอดเพื่อทำพิธีทางศาสนาอีกครั้ง

7) ประเพณีแต่งงาน

จะมีการจัดงานใหญ่โต พิมพ์บัตรเชิญแขกไปร่วมรับประทานอาหาร แห่งชวนเจ้าป่าวโดยรถยนต์ จำนวนแขกที่ได้รับเชิญจะมีมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับความกว้างขวางของเจ้าภาพ ส่วนใหญ่จัดพิธีแบบจีนในช่วงเช้า และพิธีแบบสากลในช่วงค่ำ

8) ประเพณีงานศพ

เทศบาลมีสถานฌาปนกิจสำหรับจัดงานศพ ในท้องที่อำเภอห้วยยอด การจัดงานจะไม่นิยมออกบัตรเชิญแต่นิยมพิมพ์แผ่นประกาศโดยระบุชื่อผู้ตาย ชื่อเจ้าภาพตามลำดับพร้อมทั้งวัน เวลา จัดฌาปนกิจปิดประกาศไว้ตามร้านกาแฟ หรือสถานที่ชุมชน หรือออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง

5.1.4.3 การละเล่นและการแสดงพื้นบ้าน

การละเล่นและการแสดงพื้นบ้าน เป็นหลักฐานที่สำคัญประการหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นความรุ่งเรืองคุณค่าและเอกลักษณ์ด้านสังคมวัฒนธรรมของเมืองห้วยยอดได้เป็นอย่างดี โดยการละเล่นและการแสดงพื้นบ้านที่สำคัญของเมืองห้วยยอดประกอบด้วย การละเล่นของเด็กๆ เช่น การเล่นขบลูกยาง การเล่นซัดราว การเล่นเตย การเนโจรลักว้ว การเล่นตีจับ เป็นต้น การละเล่นของผู้ใหญ่ เช่น การชนวัว การชนไก่ เป็นต้น นอกจากนั้นยังการแสดงพื้นบ้านที่ยังคงสืบทอดมายังคนรุ่นหนึ่งประกอบด้วย การแสดงหนังตะลุง ซึ่งปัจจุบันมีคณะหนังตะลุงที่มีชื่อเสียงในเมืองห้วยยอดหลายคณะ เช่น หนังสุทิพิย์ ลูกทุ่งบันเทิง หนังอาจารย์อนันต์ ลิกษาจารย์ หนุงหญิงละของน้อย เป็นต้น การแสดงมโนราห์ ซึ่งในปัจจุบันมีคณะมโนราห์ที่มีชื่อเสียงในเมืองห้วยยอดหลายคณะ เช่น มโนราห์คณะร่มรวยอำนวยการศิลป์ เป็นต้น และการแสดงลิเกป่า ซึ่งเป็นการแสดงที่เลียนแบบการแสดงพื้นบ้านของอินเดีย

จากการศึกษาคุณค่าและเอกลักษณ์ของพื้นที่ระดับเทศบาลในภาพรวมจะเห็นได้ว่าคุณค่าและเอกลักษณ์ในแต่ละพื้นที่จะมีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงกับสภาพภูมิประเทศ การประกอบอาชีพ ความเชื่อ ความศรัทธา ซึ่งสิ่งเหล่านี้เรียกว่า "ระบบนิเวศชุมชน" (Community Ecology) ในกระบวนการต่อไปของการศึกษาคุณค่าและเอกลักษณ์ในเมืองห้วยยอดจึงให้ความสำคัญกับการระบุคุณค่าและเอกลักษณ์ในรายละเอียดระดับชุมชน เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยของระบบนิเวศชุมชนที่ส่งผลให้เกิดคุณค่าและเอกลักษณ์ในชุมชนเพื่อเป็นประโยชน์ในกระบวนการวางแผนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูเมืองห้วยยอดในลำดับต่อไป

5.2 คุณค่าและเอกลักษณ์ของพื้นที่ในระดับชุมชน

คุณค่าและเอกลักษณ์ทั้งคุณค่าทางประวัติศาสตร์ คุณค่าด้านความงาม คุณค่าทางเศรษฐกิจ คุณค่าทางสังคมวัฒนธรรมของเทศบาลตำบลห้วยยอดจะกระจายอยู่ในชุมชนต่างๆ และเพื่อให้ง่ายต่อการวางแผนไปปฏิบัติจึงจำเป็นต้องจัดลำดับความสำคัญของคุณค่าและเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนตลอดจนวิเคราะห์ ศักยภาพ ปัญหาและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง เพื่อเลือกพื้นที่เป้าหมายเป็นกรณีศึกษา ในขั้นตอนการศึกษาเพื่อประเมินคุณค่าและเอกลักษณ์ ณ ระดับชุมชน เป็นการแบ่งพื้นที่ ในเขตเทศบาลออกเป็นพื้นที่ย่อย เพื่อสำรวจมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ย่อยหรืออีกนัยหนึ่งคือแต่ละชุมชน โดยการแบ่งชุมชนมีหลักเกณฑ์สำคัญได้แก่ 1) ภาพรวมด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของพื้นที่ 2) การตั้งถิ่นฐานของชุมชนในบริบทต่างๆ เช่น ในบริบทเมือง ชุมชนดั้งเดิมในอดีต ชุมชนเกษตรกรรม เป็นต้น 3) การเจริญเติบโตของเมือง ความเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาโครงสร้างเมือง (Urban Structure) และ 4) สภาพแวดล้อม และสัญญาณของเมืองที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคนอาศัยอยู่ในพื้นที่ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อคุณลักษณะทางกายภาพ สภาพเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น ปรากฏเป็นคุณค่าและเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนโดยในกระบวนการศึกษาแบ่งชุมชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอดเป็น 8 ชุมชนได้แก่ ชุมชนตลาดห้วยยอด ชุมชนถนนแพรก ชุมชนหน้าวัดห้วยยอด ชุมชนหลังวัดห้วยยอด ชุมชนกวนอู ชุมชนวัฒนา ชุมชนตาชี ชุมชนควนหนังข้า (รายละเอียดเรื่องคุณค่าและเอกลักษณ์ของพื้นที่ระดับชุมชน อยู่ในภาคผนวก ค)

5.3 ลำดับความสำคัญในบริบทของคุณค่าและเอกลักษณ์ของพื้นที่เทศบาลตำบล ห้วยยอด

การศึกษาคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนต่าง ๆ ในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอด ได้แก่ ชุมชนตลาดห้วยยอด ชุมชนถนนแพรก ชุมชนหลังวัดห้วยยอด ชุมชนกวนอู ชุมชนวัฒนา ชุมชนตาชี และ ชุมชนควนหนังข้า พบว่าแต่ละชุมชนมีคุณค่าและเอกลักษณ์ที่มีความสำคัญแตกต่างกัน อีกทั้งยังมีความเสี่ยงที่จะเกิดการทำลายแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและเอกลักษณ์ทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม ในระดับที่แตกต่างกันด้วย ดังนั้นกระบวนการจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วน จะพิจารณาจากปัจจัยใน 3 ด้านหลัก ได้แก่ คุณค่าความสำคัญ (Significance) สภาพทางกายภาพในปัจจุบันรวมถึงสภาพแวดล้อมโดยรอบ และปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ หลังจากนั้นจึงประเมินข้อมูลจากปัจจัยทั้ง 3 ด้านเพื่อกำหนดระดับความสำคัญเร่งด่วน (Prioritization) และการพิจารณาเลือกชุมชนนำร่องเพื่อนำเอาแนวทางการอนุรักษ์ และฟื้นฟูเมืองไปปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม ร่วมกันกับตัวแทนชุมชนและองค์กร

ท้องถิ่นผ่านการกิจกรรมตามรูปแบบที่เหมาะสม เช่น การจัดประชุมคณะทำงานด้านการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์เมือง การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น โดยชุมชนเป้าหมายที่มีลำดับความสำคัญเร่งด่วนเป็นอันดับแรกจะถูกเลือกเป็นชุมชนกรณีตัวอย่างในการนำไปปฏิบัติจริง

เพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์เพื่อจัดลำดับความสำคัญในบริบทของคุณค่าและเอกลักษณ์ของพื้นที่เทศบาลตำบลห้วยยอด จึงใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำคัญ เพื่อแสดงผลการวิเคราะห์เชิงสถิติที่ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับทั่วไป โดยกลุ่มเป้าหมายที่ทำการทดสอบ คือ กลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์และฟื้นฟูเมืองห้วยยอดซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตรัง ตัวแทนจากสภาวัฒนธรรมอำเภอห้วยยอด ตัวแทนจากการศึกษา สำนักงานเทศบาลตำบลห้วยยอด นายกและคณะเทศมนตรี ตัวแทนจากสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดตรัง เขต 2 ตัวแทนคณาจารย์จากการศึกษาต่าง ๆ ในเขตเทศบาลตำบลห้วยยอดและพื้นที่ใกล้เคียงตลอดจนประธานชุมชนต่าง ๆ ทั้ง 8 ชุมชนรวมทั้งสิ้น 82 คน โดยประเมินในประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้

1) ระดับความสำคัญของคุณค่าและเอกลักษณ์ด้านต่าง ๆ ในชุมชน เป็นการประเมินระดับของคุณค่าความสำคัญของมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมภายในชุมชนแต่ละชุมชนเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนอื่นๆ โดยวัดจากตัวชี้วัดสำคัญหลายตัว เช่น จำนวนอาคารหรือสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าระดับสูง จำนวนอาคารหรือสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าระดับปานกลาง จำนวนเทศกาลประเพณี และกิจกรรมประจำถิ่นที่มีคุณค่าควรอนุรักษ์ ระดับความเข้มข้นของการสืบทอดวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อสำรวจความคิดเห็นของประชาชนและเจ้าหน้าที่ของภาครัฐเกี่ยวกับการกระจุกตัวของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมระดับชุมชน

2) ระดับความพร้อมของชุมชนในการดำเนินการตามแผนด้านการอนุรักษ์ เป็นการประเมินความเข้มแข็งของชุมชนและองค์กรชุมชนในบริบทของการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนเมือง เมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนอื่น โดยอาศัยตัวชี้วัดที่ได้จากการศึกษาของสถาบันพระปกเกล้า คือตัวชี้วัดที่ใช้ประเมินการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัดต่างๆ ดังนี้

- 1) การกระจายข้อมูลข่าวสาร
- 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับบริการสาธารณะของท้องถิ่น
- 3) การพัฒนาเรื่องการเป็นพลเมือง
- 4) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มในระดับชุมชน
- 5) ความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชน
- 6) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน
- 7) ความสัมพันธ์กับชุมชนอื่นๆ ในเขตเทศบาล
- 8) การมีส่วนร่วมในการติดตามการทำงานของท้องถิ่น
- 9) การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข่าวสารด้านการพัฒนาท้องถิ่น

ทั้งนี้เพื่อประเมินความพร้อมของชุมชนในการรับเอานโยบายด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนเมืองไปปฏิบัติจริง

3) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการด้านการอนุรักษ์ในอดีต เป็นการประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ของชุมชนต่างๆ มีความใกล้เคียงกับการประเมินความพร้อมของชุมชน แต่มุ่งเน้นที่จะสำรวจระดับของจิตสำนึกสาธารณะของประชาชนในชุมชนต่างๆ

ตลอดจนบทบาทขององค์กรชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วม โดยอาศัยตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในบริบทของการกระจายอำนาจ ซึ่งศึกษาโดยสถาบันพระปกเกล้า (ดูรายละเอียดในหัวข้อที่ 2.3.3) ประกอบด้วยตัวชี้วัด 6 กลุ่มคือ 1) กลุ่มรายได้และงบประมาณ 2) กลุ่มโครงการและกิจกรรม 3) กลุ่มการรวมกลุ่ม 4) กลุ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน 5) กลุ่มการมีส่วนร่วมของราชการและเจ้าหน้าที่ และ 6) กลุ่มกฎหมาย มาตรการ และข้อบังคับ ทั้งนี้ประกอบด้วยตัวชี้วัดหลายตัว เช่น จำนวนงบประมาณที่สนับสนุนกิจกรรมภาคสาธารณะ จำนวนโครงการที่ประชาชนเสนอต่อภาครัฐ จำนวนโครงการที่เสนอผ่านประชาคม จำนวนเวทีสาธารณะที่จัดโดยภาครัฐ เป็นต้น ทั้งนี้การประเมินระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นนี้เป็นการประเมินคร่าวๆ ในภาพรวมของชุมชนเท่านั้น

4) ระดับความสำคัญของชุมชนในบริบทของแผนการอนุรักษ์และการพัฒนาการท่องเที่ยวของภาครัฐ เป็นการประเมินระดับความสำคัญของชุมชนในระดับเมืองและระดับจังหวัด ว่ามีความโดดเด่นและเป็นที่ยอมรับมากน้อยแค่ไหนในแผนการอนุรักษ์ชุมชนและแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยอาศัยตัวชี้วัดที่สำคัญหลายตัว เช่น จำนวนโครงการด้านการอนุรักษ์ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ จำนวนโครงการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นต้น

5) ระดับความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงของคุณค่าและเอกลักษณ์ เป็นการประเมินอัตราการเปลี่ยนแปลงในทางลบของมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ในระดับชุมชน โดยอาศัยตัวชี้วัดหลายตัว เช่น จำนวนอาคารหรือสถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่าซึ่งถูกแทนที่ด้วยอาคารสมัยใหม่ในช่วง 5 ปี อัตราการเปลี่ยนแปลงของผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา อัตราการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าธรรมชาติ อัตราการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เกษตรกรรม จำนวนอาคารที่สร้างขึ้นใหม่ในช่วงเวลา 5 ปี เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อประเมินความเสี่ยงต่อการสูญสลายของมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในแต่ละชุมชน และจัดให้ชุมชนที่มีความเสี่ยงสูงมีลำดับความสำคัญในระดับต้นๆ

ก่อนที่จะดำเนินการสำรวจแบบสอบถาม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะสร้างความเข้าใจถึงความหมายและบทบาทความสำคัญของคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนในบริบทของการอนุรักษ์และฟื้นฟูเมืองให้กลับกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดโดยการจัดการประชุมแบบปรึกษาหารือและนำเสนอผลการสำรวจคุณค่าและเอกลักษณ์ด้านต่าง ๆ ในแต่ละชุมชนในเขตเทศบาล ในที่ประชุมเครือข่ายการอนุรักษ์และฟื้นฟูเมืองห้อยยอด เพื่อสร้างพื้นฐานความเข้าใจและใช้ประกอบการพิจารณาออกแบบสอบถามหลังจากทำความเข้าใจกับเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินในทุกประเด็นแล้ว ผู้ตอบแบบสอบถามจึงให้คะแนนชุมชนทั้ง 8 ชุมชน ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ทั้ง 5 ประเด็น โดยแบ่งค่าคะแนนออกเป็น 5 ระดับ คือ 1 คะแนน ถึง 5 คะแนน (น้อยที่สุดถึงมากที่สุด) แล้วจึงนำค่าคะแนนในแต่ละ

ประเด็นจากแบบสอบถามทั้ง 82 ชุดมารวมกัน ซึ่งผลจากการวิเคราะห์จากแบบสอบถามแสดงผล
ในรูปของข้อมูลเชิงสถิติ ดังนี้

ตารางที่ 5.1 ผลสรุปคะแนนการจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนในการดำเนินนโยบายด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู
เมืองห้วยยอด

ชุมชน	ประเด็น	ค่าคะแนน					รวม	ร้อยละ	ลำดับที่
		ระดับความสำคัญของคุณค่าและเอกลักษณ์	ระดับความพร้อมของชุมชน	ระดับความมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง	ระดับการสนับสนุนจากนโยบายของรัฐ	ระดับความเสียต่อการเปลี่ยนแปลง			
1. ชุมชนตลาดห้วยยอด		399	248	289	376	384	1,696	82.73	1
2. ชุมชนถนนแพรง		255	390	366	291	338	1,559	76.05	2
3. ชุมชนหน้าวัดห้วยยอด		287	276	336	317	251	1,469	71.66	4
4. ชุมชนหลังวัดห้วยยอด		239	308	359	305	159	1,370	66.83	6
5. ชุมชนกวนอู		367	188	284	395	366	1,501	73.22	3
6. ชุมชนวัฒนา		311	268	345	307	168	1,419	69.22	5
7. ชุมชนตาสี		268	300	291	261	118	1,228	59.90	8
8. ชุมชนควนหนังข้า		247	297	340	207	264	1,355	66.10	7

ที่มา : ตัวเลขที่ได้ในตารางคือผลรวมค่าคะแนนในแต่ละเกณฑ์จากจำนวนแบบสอบถามทั้งสิ้น 82 ชุด โดยการ
สำรวจแบบสอบถามจัดขึ้นระหว่างวันที่ 24-25 ธันวาคม 2548 ณ ห้องประชุมสำนักงานเทศบาลตำบล
ห้วยยอด

จากตารางที่ 5.1 สรุปได้ว่า ผลจากการสำรวจแบบสอบถามในกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่ม
เครือข่ายการอนุรักษ์เมืองห้วยยอด จากการให้คะแนนความสำคัญเร่งด่วนในบริบทของการ
อนุรักษ์และฟื้นฟูเมืองในชุมชนต่าง ๆ ด้วยประเด็นคำถามสำคัญ 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ระดับ
ความสำคัญของคุณค่าและเอกลักษณ์ด้านต่าง ๆ ของชุมชน 2) ระดับความพร้อมของชุมชนใน
การดำเนินการตามแผนด้านการอนุรักษ์ 3) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการด้าน

การอนุรักษ์ในอดีต 4) ระดับความสำคัญของชุมชนในบริบทของแผนการอนุรักษ์และการท่องเที่ยวจากภาครัฐ 5) ระดับความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงของ คุณค่าและเอกลักษณ์ด้านต่าง ๆ ของชุมชน

ได้ผลออกมาดังนี้ ชุมชนที่มีลำดับความสำคัญเร่งด่วนมากที่สุด ได้แก่ ชุมชนตลาดห้วยยอด มีคะแนนร้อยละ 82.73 ชุมชนที่มีลำดับความสำคัญเร่งด่วนมากเป็นอันดับ 2 ได้แก่ ชุมชนถนนแพรก มีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 76.05 ชุมชนที่มีลำดับความสำคัญเร่งด่วนมากเป็นอันดับ 3 ได้แก่ ชุมชนกวนอุมีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 73.22 ชุมชนที่มีลำดับความสำคัญเร่งด่วนมากเป็นอันดับที่ 4 ได้แก่ ชุมชนหน้าวัดห้วยยอด มีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 71.66 ชุมชนที่มีความสำคัญเร่งด่วนเป็นอันดับ 5 ได้แก่ ชุมชนวัฒนา มีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 69.22 ชุมชนที่มีความสำคัญเร่งด่วนมากเป็นอันดับ 6 ได้แก่ ชุมชนหลังวัดห้วยยอด มีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 66.83 ชุมชนที่มีความสำคัญเร่งด่วนมากเป็นอันดับ 7 ได้แก่ ชุมชนควนหนังฆ่า มีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 66.10 และชุมชนที่มีลำดับความเร่งด่วนมากเป็นอันดับ 8 ได้แก่ ชุมชนตาชี มีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 59.90

ผลสรุปที่ได้จากแบบสอบถามข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ชุมชนตลาดห้วยยอดมีลำดับความสำคัญเร่งด่วน ในการดำเนินการแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนมากที่สุด แต่ดังกล่าวแล้ว ในการกำหนดรอบการศึกษาวิจัยเพื่อเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูเมืองไปปฏิบัติจริงมี 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ คุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผน และการสนับสนุนจากนโยบายของรัฐ ดังนั้นในกระบวนการจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วน เพื่อเลือกชุมชนต้นแบบในการนำไปปฏิบัติจริงในพื้นที่เทศบาลตำบลห้วยยอดจึงไม่เพียงแต่เป็นการกำหนดตามลำดับของคะแนนรวมจากทั้ง 5 ประเด็นคำถามเท่านั้น แต่ยังกำหนดโดยการแยกประเด็นคำถามออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน กล่าวคือ กลุ่มที่ 1 ความสำคัญของคุณค่าและเอกลักษณ์ด้านต่าง ๆ ของชุมชน และประเด็นคำถามระดับความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงของคุณค่าและเอกลักษณ์ด้านต่าง ๆ ของชุมชน กลุ่มที่ 2 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผน ได้แก่ ประเด็นคำถามระดับความพร้อมของชุมชนในการดำเนินการตามแผนด้านการอนุรักษ์ และประเด็นคำถามเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการด้านการอนุรักษ์ในอดีต และกลุ่มที่ 3 ประเด็นคำถามระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในบริบทของแผนการอนุรักษ์และการท่องเที่ยวจากภาครัฐ

ผลจากการสำรวจแบบสอบถามเมื่อแยกค่าคะแนน ตามกลุ่มประเด็นคำถามทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า ชุมชนที่มีค่าคะแนนในกลุ่มประเด็นคำถามที่ 1 (คุณค่าและเอกลักษณ์ของพื้นที่) มากที่สุด คือ ชุมชนตลาดห้วยยอด ชุมชนที่มีค่าคะแนนกลุ่มประเด็นคำถามที่ 2 (การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผน) มากที่สุด คือ ชุมชนถนนแพรก และชุมชนที่มีค่าคะแนนในกลุ่ม

ประเด็นคำถามที่ 3 (การสนับสนุนจากนโยบายของภาครัฐ) มากที่สุด คือ ชุมชนตลาดห้วยยอด
ดังนั้น ในขั้นตอนของการนำแผนไปปฏิบัติจริงจึงเสนอให้เลือกชุมชนตลาดห้วยยอดและชุมชน
ถนนแพรง เป็นชุมชนต้นแบบ ซึ่งสอดคล้องกับค่าคะแนนรวมในทุกประเด็นซึ่งชุมชนต้นแบบทั้ง
สองมีคะแนนรวมอยู่ในลำดับ 1 และ 2 นั้นเอง หลังจากนั้นจึงค่อย ๆ ขยายผลจากแผนการ
อนุรักษ์และฟื้นฟูเมืองออกไปในชุมชนอื่น ๆ ในเทศบาลตำบลห้วยยอด และพื้นที่ใกล้เคียงใน
อนาคต